

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a small crossbar. The logo is green.

Hanna Hyvönen
Kaisa Mattila
Saija Mäntynen
Anu Turcios

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan YAMK-tutkinto
Sosionomi (YAMK)
Opinnäytetyö, 2022

KIRKON KASVATUKSEN BAROMETRI 2022

Prosessikuvaus tutkimuskysymyksistä artikkeleiksi

TIIVISTELMÄ

Hanna Hyvönen, Kaisa Mattila, Saija Mäntynen & Anu Turcios
Kirkon kasvatuksen barometri 2022 - Prosessikuvaus tutkimuskysymyksistä artikkeleiksi
62 sivua ja 3 liitettä
Marraskuu, 2022
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (YAMK)
Arvo- ja yhteisölähtöinen työn kehittäminen

Kirkon kasvatuksen barometri 2022 toteutettiin kyselytutkimuksena. Sen tutkimuskohteena olivat kasvatustyötä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa tekevien työntekijöiden näkemykset ajankohtaisista aiheista kasvatuksen kentällä. Barometri julkaistaan Nuori 2023 päivillä Jyväskylässä. Julkaisijana toimii Kirkon tutkimus ja koulutus. Tämä opinnäytetyö on prosessikuvaus barometrijulkaisuun tulevien artikkeleiden koostamisesta.

Barometrin toteutuksessa olivat mukana: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Kirkkohallituksen kasvatus- ja perheasiain yksikkö, Kirkon tutkimus ja koulutus, Uskonnon, katsomuksen ja kasvatuksen tutkimusseura, Itä-Suomen yliopisto ja Helsingin yliopisto, Seurakuntaopisto, Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat ry sekä Kirkon varhaiskasvatuksenohjaajat ry. Lisäksi barometritutkimus oli neljän ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijan opinnäytetyö.

Kysely toteutettiin keväällä 2022 sähköisenä Webropol-kyselynä. Vastaajia oli 325 kirkon kasvatuksen työntekijää. Tutkimus jakaantui kuuteen eri osa-alueeseen, jotka olivat osallisuus, Raamatun käyttö, kouluikäisten toiminta, koulu-yhteistyö, sukupuolen, seksuaalisuuden ja seksuaalisen suuntautumisen kohtaaminen sekä varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan nykytilanne.

Raporttimme etenee seuraavasti: keskeiset käsitteet, tutkimuksen prosessikuvaus, tulokset, pohdinta, arviointi ja ammatillinen kasvu.

Asiasanat: kirkon kasvatusta, barometri, osallisuus, Raamatun käyttö, kouluikäisten toiminta seurakunnissa, koulu-yhteistyö, perhetoiminta

ABSTRACT

Hanna Hyvönen, Kaisa Mattila, Saija Mäntynen & Anu Turcios
Church's Education Barometer 2022 – A Process description from research questions to articles
62 pages and 3 appendices
November, 2022
Diaconia University of Applied Sciences
Master of Social Services
Master's Degree Programme in Value and Community Based Development of Work

The Church Education Barometer 2022 was carried out as a survey study. Its research object was the views of employees who do educational work in the Evangelical Lutheran Church of Finland on current topics in the field of education. The barometer will be published during the Youth 2023 days in Jyväskylä. The Church Research Institute is the publisher. This thesis is a process description from the compilation of the published articles.

The Church's Education Barometer 2022 was made with Diaconia University of Applied Sciences, the Church Council's Department of Education and Family Matters, The Church Research Institute, Society for the Study of Religion, Worldview and Education, University of Eastern Finland, University of Helsinki, The Church Training College, Association of Education and Youth Work Professionals and the church's early childhood education professionals. The Church's Education Barometer 2022 was a thesis study for four students studying the Master's Degree in Social Services.

The survey was carried out in the spring of 2022 as an electronic Webropol survey. The respondents were 325 church education workers. The research was divided into six different areas, which were participation, use of the Bible, activities for school-aged children, school cooperation, meeting gender, sexuality and sexual orientation, and the current situation of early childhood education and family activities.

Our report proceeds as follows: key concepts, process description, results, cogitation, evaluation and professional growth.

Keywords: church education, barometer, participation, use of Bible, church activities for school-age children, school cooperation, work with families

1 JOHDANTO	4
2 KIRKON KASVATUS	6
2.1 Kirkon kasvatustyön tavoitteet	6
2.2 Kirkon kasvatuksen työntekijät.....	7
2.3 Kirkon kasvatustyön haasteet viimeisten vuosien aikana.....	9
3. KESKEISET KÄSITTEET	12
3.1 Osallisuus ja vaikuttaminen.....	12
3.2 Raamatun käyttö, hengellinen elämä ja spiritualiteetti	15
3.3 Kirkon kasvatustyö ja kouluikäiset	18
3.4 Kouluysteistyö.....	22
4 TUTKIMUKSEN PROSESSIKUVAUS	24
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	24
4.2 Tutkimusmenetelmä.....	27
4.3 Aineiston analyysi	29
4.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	32
4.5 Barometri-julkaisun koostaminen ja tulosten julkistaminen	33
5 TULOKSET	34
5.1 Osallisuuden poluilla	34
5.2 Työntekijöiden Raamatun käyttö.....	35
5.3 Kouluikäiset kirkossa vuonna 2021	38
5.4 Seurakunnan ja peruskoulun yhteistyön nykytila	41
6 YHTEENVETO.....	44
6.1 Pohdinta.....	44
6.2 Tulosten merkityksen arviointi	47
6.3 Oma ammatillinen kasvu.....	50
LÄHTEET	55
LIITE 1 Kirkon kasvatuksen barometri 2022–prosessikaavio.....	63
LIITE 2 Kyselytutkimuksen saatekirje	64
LIITE 3 Kyselylomakkeen kysymykset.....	65

1 JOHDANTO

Tämä kirkon kasvatuksen barometritutkimus jatkaa vuonna 2019 aloitettua tutkimustraditiota. Tuolloin julkaistiin Kirkon kasvatuksen barometri 2020 nimeltä ”Innostava ja kohtaava kasvatusta”. Tarkoituksena on tuottaa tutkittua tietoa kirkon kasvatuksen alalta säännöllisin välein ja siten mahdollistaa myös pitkittäistutkimukset aiheesta. Tämä barometritutkimus 2022 haluaa nostaa esille ajankohtaisia kysymyksiä ja ilmiöitä seurakuntien kasvatustyössä sekä tuoda esiin sitä laaja-alaista työtä, jota kirkon kasvatustyössä tehdään. Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä näkyväksi kirkon kasvatuksen todellisuutta.

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset haastavat kirkon kasvatustyötä ja synnyttävät tarpeen ajankohtaiselle ja tutkitulle tiedolle muutosten vaikutuksesta. Seuraavassa avaamme näitä muutoksia, sillä yhteiskunnan moniarvoistuminen näkyy myös kirkon kasvatustyössä (Hytönen, 2020, s.181). Luterilaisessa kirkossa on kohdattu seurakuntalaisia perinteisesti toimitusten ja elämänkaareen liittyvien juhlien kautta. Nämä perinteet ovat olleet muutoksessa ja etenkin nuorempi sukupolvi on alkanut etäännyä perinteisistä uskonnollisista yhteisöistä. (Salomäki, 2021, s. 10–11.)

Kirkon nelivuotiskertomuksen (2020) mukaan lapsen oikeudet ovat olleet esillä erityisesti katsomuksellisen ajattelun sekä osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta (Haapiainen ym., 2020, s. 17). Yhteiskunnan varhaiskasvatusta velvoittava asiakirja, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, astui voimaan 1.8.2017. Samalla lainsäädäntö ajanmukaistui ja selkeytyi. Yhteistyö seurakuntien ja kuntien välillä on edelleen mahdollista. Sitä tukemaan on Kirkkohallitus luonut kumppanuuden korimallin.

Päiväkerholaisten määrän vähetessä painopiste varhaiskasvatuksessa on siirtynyt enemmän perheiden kohtaamiseen (Hytönen, 2020, s. 200). Vähävaraisten perheiden arjen tuki sekä yhdenvertaisten toiminta- ja harrastusmahdollisuuksien luominen perheiden varallisuudesta riippumatta nähdään kirkossa tärkeinä. Lapsiperheköyhyyden vähentäminen on yksi kirkon strateginen tavoite. (Petäjä & Ojell, 2018, s. 45.) Lisäksi kirkko on määritellyt yhdeksi tavoitteekseen olla

osallisuuden yhteisö (Kukkasniemi & Kukkasniemi, 2010, s. 173). Tähän liittyen seurakunnan eri ikäisille tarjoamat lasten ja nuorten maksuttomat kerhot ovat merkityksellisiä yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Näiden yhteiskunnallisten muutosten keskellä on tärkeää saada ajankohtaista tutkittua tietoa, jotta osataan tehdä suunnitelmia ja linjata strategioita kirkon kasvatukselle tuleville vuosille.

Jos kirkko haluaa olla kansankirkko myös tulevaisuudessa, on kristillinen kasvatusta sitä työtä, josta kirkon ei tule tinkiä. Haastavien taloudellisten aikojen kohdalla tarvitaan kasvatuksellista panosta kaikilta työntekijöiltä. (Hytönen, 2020, s. 218.) Tähän keskusteluun haluamme barometritutkimuksella tuoda tuoreita ja käytännönläheisiä näkökulmia ruohonjuuritasolta.

2 KIRKON KASVATUS

2.1 Kirkon kasvatustyön tavoitteet

Kirkon kasvatustyön tärkein tavoite on kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistaminen ja tukeminen osana hengellistä yhteisöä ja luomakuntaa. Se on yhdessä tekemistä, olemista ja ihmettelyä jokaisen fyysinen, henkinen ja hengellinen kasvurauha turvaten. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.) Viime vuosina kirkon kasvatustyön ja koko seurakuntien toiminnan keskiössä ovat olleet osallisuuden tukeminen, sosiaalinen vahvistaminen, yhteisöllisyys, lasten ja nuorten kokonaisvaltainen kohtaaminen sekä heidän vaikuttamismahdollisuuksiensa vahvistaminen.

Seurakunnissa ollaan huolissaan jäsenistä ja heidän sitoutumisestaan toimintaan. Tärkeämpää olisi kuitenkin ajatella, mikä merkitys kirkon toiminnalla on lapsen ja nuoren elämään ja tulevaisuuteen. (Häkkinen, 2021, s. 11–12.) Emme saisi pitää lapsia vain tulevaisuuden seurakuntalaisina, vaan meidän täytyy ymmärtää heidän tärkeä paikkansa seurakunnassa tässä ja nyt. Lapset tulisi nähdä arvokkaina seurakuntalaisina, jotka ovat yhteisönsä vaikutusvaltaisia jäseniä omine vahvuuksineen ja heikkouksineen. Osallisuuden vahvistamisen tuleekin olla seurakunnan kasvatustyötä tekevien yhtenä työn keskipisteenä ja kristillisen sanoman tulisi kietoutua vahvasti tämän ympärille kaikessa toiminnassa. (Kukkasniemi & Kukkasniemi, 2010, s. 173.)

Kirkon kasvatustyön keskiössä ovat kristillisen sanoman välittäminen ja lähimmäisenrakkauden toteuttaminen. Tämä nousee kirkon perustehtävästä, joka perustuu kirkkolakiin. Kirkkolaissa määritellään yhdeksi seurakunnan tehtäväksi huolehtia kristillisen kasvatuksen ja opetuksen toteuttamisesta. (L 1993/1054, Valtonen & Häkkinen, 2021, s. 104.) Tämän lisäksi Kirkkohallitus on linjannut kirkon kasvatuksen työaloja erilaisilla toimintaa ohjaavilla kehittämissasiakirjoilla, joissa määritellään tarkemmin kasvatuksen eri työmuotojen tavoitteita (Valtonen & Häkkinen, 2021, s. 104). Kirkon kasvatustyössä tärkeiksi asioiksi nousevat muun muassa lapsen elämän tukeminen niin, että hän löytäisi siihen mielekkyyttä ja saisi kokea arvostusta omana itsenään omanikäistensä seurassa. Hän saisi

kokemuksia pyhästä ja rakastavasta Jumalasta sekä saisi tukea kasvamiseen ihmisenä ja kristittynä. (Kallioniemi, 2010, s. 142.)

Yksi kirkon kasvatustyön tärkeä tavoite on ulkopuolisuuden ehkäiseminen, joka on diakonista kasvatus- ja perhetyötä ja joka perustuu vahvasti kirkon arvoihin. Ulkopuolisuuden ehkäisy on etsivä työote sekä asenne, joka tulisi olla jokaisella kirkon kasvatustyötä tekevällä ammattilaisella. Sen tarkoitus on torjua yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta voimistamalla lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja hyvinvointia sekä tukea erityisesti niitä lapsia, nuoria ja perheitä, joita ei muuten auteta ja joiden tuen tarve on suurin. (Kirkkohallitus 2012, s. 9–13.)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon kasvatuksen ja perheasioiden asiantuntija- ja yhteistyöyksikön (KKP) toimintasuunnitelmassa vuosille 2021–2023 todetaan, että keskeisimmät painotukset näille vuosille ovat koronakriisin vaikutusten arviointi ja seuranta sekä seurakuntien tekemän työn tukeminen poikkeusajan jälkeen. Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on tässä tärkeässä asemassa. Seurakuntia halutaan tukea lapsiystävällisen seurakunnan ja lapsibudjetoinnin esille nostamisessa, jotta kasvatustyössä voidaan tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään parhaalla mahdollisella tavalla. (KKP Kirkon kasvatus- ja perheasiat)

2.2 Kirkon kasvatuksen työntekijät

Kun puhutaan kirkon kasvatuksen alan työntekijöistä, puhutaan hyvin kirjavasta joukosta alansa ammattilaisia. Kasvatuksen alalla kirkossa vuonna 2022 työskentelee 2903 henkilöä, joista 1063 nuorisotyössä ja 1870 varhaiskasvatuksessa (Suomen ev.lut. kirkko, 2022). Kirkon kasvatuksen ala on monessa seurakunnassa suurten muutosten keskellä. Ikäluokkien pieneneminen ja seurakuntaliitokset ovat vaikuttaneet koko työalan uudelleen organisoimiseen kasvatuksen työalaksi. Moniammatillinen työ on lisääntynyt yli työalarajojen. (Hytönen, 2020, s.217.)

Kirkon kasvatuksen ammattiteissa on paljon yhteistä ydinosaamista, jota tarvitaan erityisesti hengellisessä työssä. Yhteistä ydinosaamista on teologinen- ja arvo-

osaaminen, vuorovaikutusosaaminen, työelämä- ja kehittämisosaaminen, toimintaympäristö- ja yhteisöosaaminen. Ammatillinen ydinosaaminen kuvaa kunkin ammatin ydintä, joka erottaa sen muista kirkon ammanteista. Lastenohjaajilta, varhaiskasvatuksen ohjaajilta ja nuorisotyönohjaajilta vaaditaan kirkon kasvatuksen osaamista sekä ikäkauteen liittyvää pedagogista osaamista. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.) Erityisesti tehtäväosaaminen painottuu kasvatuksen työntekijöillä hieman eri tavoin.

Lastenohjaaja työskentelee alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä kanssa. Erityistä ydinosaamista on varhaiskasvatuksen pedagoginen osaaminen, perhelähtöinen työote ja perhetoiminnan osaaminen. Lastenohjaaja toteuttaa toimintaa lapsille ja perheille varhaiskasvatuksessa ja perhetoiminnassa. Työhön kuuluvat erilaiset kerhot, retket, leirit, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta, sekä yhteistyö kunnan varhaiskasvatuksen ja paikallisten toimijoiden kanssa. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.)

Varhaiskasvatuksen ohjaajan työtä profiloivat pedagoginen johtaminen sekä lasten ja perheiden kohtaaminen. Varhaiskasvatuksen ohjaajan tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa tapahtumia sekä koordinoita ja kehittää seurakunnan varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa yhdessä perheiden, lastenohjaajien ja muiden työalojen kanssa. Työssä painottuu yhteistyö kunnan varhaiskasvatuksen, sekä muiden lasten ja perheiden kanssa toimivien kanssa. Keskeistä on osata pedagoginen johtaminen, perhelähtöinen työote sekä ennaltaehkäisevä, korjaava ja kuntouttava perhetyö. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.)

Nuorisotyönohjaaja ohjaa monenlaisia ryhmiä, kouluttaa ja perehdyttää muun muassa isosia ja kerhonohtajia sekä kohtaa erilaisissa elämäntilanteissa olevia lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Tärkeitä työmuotoja ovat myös monipuolinen kerhotoiminta, leirit, retket ja tapahtumat. Työssä tarvitaan kirkon arvojen tunteamista ja sitoutumista niiden mukaiseen toimintaan. Työ perustuu kouluikäisten lasten, nuorten ja heidän perheidensä sekä nuorten aikuisten kohtaamiseen sekä heidän kanssaan työn suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.)

Pappisvirka antaa oikeuden hoitaa kirkkolaissa, kirkkojärjestyksessä ja kirkkokä-sikirjoissa mainitut papin tehtävät. yksilöllinen osaaminen muodostuu omanlai-sekseen koulutuksen, työtehtävien, toimintaympäristön ja työn tavoitteiden poh-jalta. Kristillinen kasvatus ja opetus edellyttää papilta taitoa käyttää ja soveltaa Raamattua sekä kirkon opetusta eri ikäisten kanssa. Tärkeää on tunnistaa oma näkemys kasvusta ja oppimisesta sekä sen kehittäminen. Kanttori on musiikin ammattilainen, joka toteuttaa eri-ikäisten seurakuntalaisten musiikkikasvatusta (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.) Usein kasvatuksen tiimiin kuuluu erikseen nimetty pappi ja kanttori.

Tässä tutkimuksessa kysely osoitettiin kaikille heille, jotka itse kokevat työsken-televänsä kirkon kasvatuksen piirissä. Eri ammattikuntien osallistuminen kasva-tukseen eroaa seurakuntien välillä suuresti, eikä tehtävänkuvaus aina vastaa to-dellisuutta. Kyselymme mahdollisti vastaamisen riippumatta siitä, onko kasvatus virallisesti omaa työalaa.

2.3 Kirkon kasvatustyön haasteet viimeisten vuosien aikana

Perheiden erilaisuus ja monimuotoisuus haastavat työntekijöitä. Lapsiköyhyys ja perheiden eriarvoistuminen ovat lisääntyneet Suomessa. Kirkon kasvatuksessa on tärkeä huomioida perheiden voimavarat ja tuntea toimintaympäristö muutok-sineen. Perheneuvonnassa kohdattujen seurakuntalaisten määrä ja sen kaltai-sen avun tarve on kasvanut tasaisesti. Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat kannustavat työntekijöitä kehittämään toimintaa yhdessä, ylittämään työalarajoja sekä hyödyntämään yhteistyöverkostoja. (Haapiainen ym., 2020, s. 13–18.)

Lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt viime vuosina merkittävästi. Tämä haastaa myös kirkkoa tarttumaan lasten ja nuorten mielenterveyden edistämi-seen omassa toiminnassaan. Kirkon kasvatuksen ammattilaiset voivat olla tuke-massa ja opettamassa lasten ja nuorten mielenterveystaitoja joka päivä omissa kohtaamistilanteissaan. Työntekijöitä tuleekin kouluttaa mielenterveysosaamisen alueella, jotta heillä on se tieto, ymmärrys ja taito, jota näissä kohtaamistilanteissa tarvitaan. (Marjamäki, 2022.) Jokainen kirkon kasvatustyötä tekevä

ammattilainen tulisi saada omaksumaan ulkopuolisuuden ehkäisemisen työote ja asenne, sillä yhä nuoremmat lapset tarvitsevat erityistä tukea. Kirkon työ ulkopuolisuuden ehkäisemiseksi tulisikin nähdä kaikissa seurakunnissa tärkeänä kirkon arvoihin perustuvana ja kirkon perustehtävään liittyvänä työmuotona. (Kirkkohallitus, 2021, s. 10.)

Kirkon nelivuotiskertomuskaudella 2016–2019 varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa näkyi yhteiskunnallinen keskustelu uskonnon asemasta ja merkityksestä julkisessa tilassa. Monipuolinen yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä seurakuntien kesken on kuitenkin edelleen mahdollista. Katsomuskasvatus, jossa uskonnottomuutta tarkastellaan yhtenä katsomuksena muiden katsomusten joukossa, on syrjäyttänyt uskontokasvatustermiä. (Haapiainen ym. 2020, s. 17.) Tämä on haastanut kirkon työntekijöitä etsimään uudenlaiset lähtökohdat ja toimintatavat yhteistyölle.

Kristillisten perinteiden siirtyminen sukupolvelta toiselle on voimakkaassa murroksessa. Kastettujen lasten määrä vähenee, eikä kirkkoon sekä sen opetukseen sitouduta enää samalla tavoin kuin ennen. Arvojen moninaisuus, runsaus ja ristiriitaisuus merkitsevät kirkon nelivuotiskertomuksen mukaan haastetta moraalkasvatukselle. Lapsilta ja nuorilta edellytetään jo varhain kykyä erilaisten eettisten näkemysten reflektointiin. (Hytönen, 2020, s.181.) Tähän kirkon kasvatuksen ammattilaiset voivat olla antamassa ohjausta ja tukea näyttäen kristittyä elämisen mallia sekä välittämällä kristillisiä traditioita harrastustoiminnan kautta. Lapset tarvitsevat turvallisia ja luotettavia aikuisia elämäänsä, jotta he voivat saada vahvistusta ja tukea omille elämänpohdintoilleen.

Perheiden uskonnollisuus on heikentynyt laajasti jälkiteollisissa maissa. Sen taustalla ovat monenlaiset muutokset yhteiskunnassa ja kulttuurissa, perheissä ja niiden uskonnollisessa elämässä sekä kasvatuksessa. Uskonto on Suomessa yksityinen asia, josta puhuminen on vähäistä jopa perheen sisällä. Puhuminen ja puhumattomuus ovat keskeisessä roolissa perinteiden siirtymisessä perheessä eteenpäin. (Spännäri, Kallatsa & Tervo-Niemelä, 2022, 11–13, 21, 30) Laaja yhdysvaltalainen tutkimus osoitti, että vanhempien uskonnollisella elämällä on merkittävä vaikutus nuorten ja nuorten aikuisten elämään. (Smith, 2021) Erityisesti

isien rooli nähtiin merkittävänä uskon siirtymisessä eteenpäin sukupolvelta toiselle. (White, 2021.)

Myös perhekäsityksen muutos nyky-yhteiskunnassa haastaa kirkkoa arvioimaan omaa perheteologiaansa. Kirkon on pystyttävä vastaamaan perheitä koskevaan keskusteluun omasta tunnustuksestaan käsin sekä tarkastella sitä, nousevatko kirkon perhekäsitykset sen omasta traditiosta vai jostakin muualta. Tämä haastaa kirkkoa osallisuuden toteutumisessa esimerkiksi perhemessussa tai ylipäättään liturgisessa elämässä. Voiko kirkon perheteologia olla sellainen, että se kokoaa ihmisiä yhteen enemmän kuin erottelee heitä? Mahdollistaako kirkon nykyinen perheteologia erilaisten perheiden tukemisen ja kannustamisen omassa toiminnassaan? (Jankko, 2019, s.1–2 & 7.)

Kirkon jäsenmäärän kehityksellä on selkeät vaikutukset seurakuntien taloustilanteeseen. Uskonnot ja uskonnollisuus eivät ole hävinneet, mutta erityisesti nuoret aikuiset ovat irtautuneet kirkosta. Tämä muutostrendi heijastuu kirkon rooliin suomalaisessa yhteiskunnassa. Kiihtyvä kirkollisverojen tuoton väheneminen vaatii arvioimaan uudelleen totuttuja toimintatapoja ja painopisteitä. Erot taloudellisissa resursseissa seurakuntien välillä ovat kasvaneet suuriksi. (Sohlberg, 2020, s.64–66.) Muutokset haastavat kasvatuksen työntekijöitä ennakkoluulottomasti etsimään uusia tapoja kannustaa kirkon jäsenyyteen ja tukea kokemusta sen merkityksellisyydestä. Kasvatuksen toimijoiden onkin oltava hyvin tietoisia yhteiskunnassa ja kirkossa vallitsevista ilmiöistä ja arvoista, jotta työtä voidaan tarkastella ja arvioida näistä näkökulmista. (Häkkinen, 2021, 13).

3. KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Osallisuus ja vaikuttaminen

Osallisuus on lasten ja nuorten perusoikeus, joka sisältää mahdollisuuden vaikuttaa ympäröivään maailmaan ja omaan elämään (Kallinen & Pirskanen, 2022, s.18). Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta osallisuus toteutuu ihmisen ollessa osa yhteisöä, toimiessa osana yhteisöä sekä tuntiessaan kuuluvansa yhteisöön. Keskeistä siinä on suhde tai vuorovaikutus, jossa on mahdollista olla mukana merkityksellisenä osallistujana siten, että tuntee itse olevansa merkityksellinen yhteisössä. (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 139.)

Osallisuus on siis vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa yksilö voi olla mukana erilaisissa toiminnallisissa prosesseissa aina ideoinnista päätöksentekoon, toteutukseen ja arviointiin. (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 139.) Kokemus omasta toimijuudesta syntyy mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin (Mäkelä, 2011, s. 18–23). Lapsilla ja nuorilla on oltava mahdollisuus välittää ajatuksia, kokemuksia ja tunteita sellaisten aikuisten kanssa, jotka ovat aidosti kiinnostuneita lasten ja nuorten viesteistä (Kallinen & Pirskanen, 2022, s.19).

Osallisuus syntyy seurakuntalaisen omasta tarpeesta, yhteisöllisyydestä ja suhteesta itselle merkittäviin asioihin. Osallisuuden toteutuminen edellyttää muutosta työntekijän tarjoamien mahdollisuuksien lisäksi myös seurakuntalaisten ajattelussa ja toiminnassa (Thitz, 2013, s. 91). Onko seurakunta palvelun tuottaja vai osallisuuden yhteisö, jonka jäseniä ovat työntekijät ja eri ikäiset seurakuntalaiset yhdessä? Paavali kuvaa kirjeessään efesolaisille, kuinka seurakunnan kaikki jäsenet on varustettu palvelutyöhön Kristuksen ruumiin eli seurakunnan rakentamiseen (Raamattu, 1992, Paavalin kirje efesolaisille 4:11–13).

Shierin (2001) osallisuuden portaisiin kuuluu viisi osallisuuden askelmaa. Nämä viisi askelmaa ovat: kuulluksi tuleminen, mahdollisuus mielipiteen ilmaisuun, lapsen mielipiteen huomioiminen, lapsen osallistaminen päätöksentekoprosessiin ja vastuun ja vallan jakaminen lasten ja aikuisten kesken. Jokaista näistä askelmista määrittävät kolme aikuisen sitoutumisen astetta. Ensiksi vaaditaan kykyä

vastaanottaa uusi ajatus ja ravistella totuttuja toimintakulttuurin rakenteita. Toiseksi kasvattajan on annettava mahdollisuus toimintakulttuurin muutokselle ja kolmanneksi koko yhteisön on sitouduttava uuteen malliin, jotta osallisuudesta tulee pedagoginen arvo. (Shier, 2001.) Vahvaan osallisuuteen kasvetaan vähitellen. Työntekijän on tärkeää tiedostaa osallisuuden asteet: näennäisvaikuttaminen - aikuisten ohjaama vuoropuhelu - tasaveroinen yhteistyö - tuettu päätöksenteko - autonominen toiminta. Yksittäiset osallisuutta tukevat toimintatavat eivät riitä, jos ei olla valmiita antamaan myös valtaa ja vastuuta. (Huomo, 2018, s. 82–83.) On huomattava, ettei lapsia pidä painostaa ottamaan vastuuta, jota he eivät halua tai kykene kehitystasonsa kannalta kantamaan (Shier, 2001, s. 6). Osallisuuden tulee kiinnittyä lasten omaan kokemukseen yhteisöistä, joihin heillä on mahdollisuus halutessaan kuulua. Aktiivinen toimijuus ei ole kaikille luontaista ja tämän vuoksi kokemus osallisuudesta ei saa perustua vain sille. (Stenvall, 2018, s.108.)

Yhteiskunnan varhaiskasvatusta määrittelevä asiakirja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu) asettaa lapsen aiempaa vahvemmin keskiöön. Vasun mukaan lapsi on aktiivinen toimija, joka osallistuu ja vaikuttaa. (Vasukirkossa.fi.) Vasun mukaan lasten, henkilöstön sekä huoltajien aloitteet, näkemykset ja mielipiteet tulee ottaa huomioon. Heidät tulee ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018, s. 26). Kirkon kasvatuksen linjauksissa (2015) osallisuus määritellään kaiken ikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamiseksi sekä kasvun tukemiseksi.

Kasvattajan työtä ohjaa hänen oma lapsikäsitteensä. Lapsikäsitteiden varaan rakentuu pedagogiikka, jota työntekijä työssään toteuttaa. Kirkon lapsikäsitteiden pohjautuu ajantasaiseen lapsitutkimuksen tietoon sekä Raamattuun ja teologiseen tutkimukseen perustuvaan tietoon (Vasukirkossa.fi). Teologisessa mielessä on kiinnostavaa tarkastella lapsi käsitettä kehitysvaiheen lisäksi myös lapseuden suhdekäsitteenä. Eriikka Jankko (2021) kysyykin, nähdäänkö kasvatusta ensi sijassa yksilön kehitystä mahdollistavana prosessina vai myös suhde- ja verkostotasolla vastavuoroisena prosessina. Lapsen ikä- ja kehityskäsitteistön ylikorostaminen on riskinä sille, että lapsi sivuutetaan ja toiseutetaan. Lapsena olemisen eettinen ja hengellinen merkitys sen sijaan ohjaavat vastavuoroisessa suhteessa

elämiseen sekä toimijuuteen. (Jankko 2021, s. 26–36.) Saako lapsi olla tasavertainen hengellinen toimija aikuisten rinnalla seurakunnassa?

Vaikuttaminen on yksinkertaisimmillaan jossain mukana olemista, tuen ilmaisemista ja yhdessä tekemistä. Vaikuttamista voidaan pitää kansalaistaitona. Vaikuttamalla käytämme henkilökohtaista tai yhteisön valtaa. (Ilvonen 2011, s. 7–12.) Vaikuttaminen on kaksisuuntaista vuorovaikutusta (Gjerstad 2015, s. 11). Työntekijän tehtävänä on luoda turvallinen tila ja asettaa rajat, jossa lapset, nuoret ja perheet voivat ideoida, suunnitella ja kehittää toimintaa. Olennaista on luoda hyvä ilmapiiri, jossa on hyvä toimia, kasvaa vastuuseen ja elää evankeliumin sanomaa armosta todeksi. (Häkkinen, 2021, s. 14–16.)

Porkan (2019) väitöskirjan tulosten mukaan kokeneilla isosilla uskonnollinen motivaatio ja odotukset korostuvat. Heillä voi olla jo alun perinkin suurempi kiinnostus hengellisiin ja uskonnollisiin asioihin. Mutta on oletettavaa, että isosena toimiminen vahvistaa nuoren uskoa. (Porkka 2019, s.108.) Lasta ja lapsuutta arvostavassa kirkossa lapsen tulisi voida olla osallinen hengellisenä toimijana seurakunnassa tasavertaisena seurakuntalaisena aikuisten rinnalla. Jotta lapsen osallisuus aktiivisena toimijana ja oman elämänvaiheensa asiantuntijana voi toteutua kirkon toiminnassa, se edellyttää lasten mielipiteiden kuulemista ja lapsivaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa. (Lapset seurakuntalaisina, 2015, s 21–24.) Kirkon kasvatustyössä lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia on yritetty kehittää monin eri tavoin.

Kirkkojärjestykseen onkin kirjattu säännös lapsivaikutusten arvioinnista (LAVA). Sen mukaan kirkollisen viranomaisen on päätöksiä valmistellessa arvioitava ja otettava huomioon päätöksen vaikutukset lapsiin. Tämä on konkreettinen keino toteuttaa YK:n lapsen oikeuksien sopimusta käytännössä. Sen tavoitteena on edistää lapsen edun toteutumista kirkollisessa päätöksenteossa ja toiminnassa, vahvistaa osallisuutta sekä lisätä ihmisoikeuksien tuntemista kirkossa. (Kirkkohallitus 2015, s. 5–6.) Kirkolliskokous on vuonna 2019 tehnyt myös päätöksen siitä, että seurakuntiin tulee perustaa Nuorten vaikuttajaryhmä. Päätöksen voimaantulo on sidottu uuden kirkkolain voimaantuloon, joten kirkkojärjestyksen

pykälä ei toistaiseksi velvoita seurakuntia. (Lasten ja nuorten keskus i.a.) Moniin seurakuntiin on jo perustettu nuorten vaikuttajaryhmiä.

Viime vuosien avauksia ovat palvelumuotoilu ja Polku-toimintamalli. Palvelumuotoilu on palveluiden ja liiketoiminnan kehittämistä, jossa palvelun käyttäjä eli asiakas on aktiivisesti mukana (Palvelumuotoilu Palo i.a.). Lapsikeskeisestä palvelumuotoilusta voidaan puhua, kun yhdistetään lasten oikeudet, lapsikeskeisyys sekä palvelumuotoilu. Lapsikeskeisessä palvelumuotoilussa lapsi on tasavertainen ja aktiivinen toimija yhdessä aikuisen kanssa. Lapsi ja hänen näkökulmansa huomioidaan kaikissa vaiheissa. (Kalliomeri ym., i.a., s. 8–10.) Työntekijän tehtävä on löytää kullekin ikäkaudelle sopivat menetelmät, jotta lapsi ja nuori pääsee aidosti osallistumaan ja vaikuttamaan.

Myös Polku-toimintamallin taustalla on vahva ajatus ja halu lisätä seurakunnan yhteisöllisyyttä ja vahvistaa osallisuutta. Polku-toimintamalli on seurakunnan yhteinen työväline toiminnan jäsentämiseen ja kehittämiseen. Polku-toimintamallin tarkoituksena on vahvistaa kristittyä elämistä ja kristityn identiteetin kasvua. (Kirkkohallitus, 2021b, s. 5–9.) Osallisuuden toteutumiseksi lapset, nuoret ja aikuiset tulee ottaa suunnittelemaan ja rakentamaan toiminnan rakenteita. Seurakunta on yhtä kuin sen jäsenet, luottamusmiehet ja työntekijät. (Kirkkohallitus 2021b, s. 69–73.) Polku-toimintamalli on saanut alkunsa Kirkkohallituksen Kaste- ja kummiushankkeesta. Hankkeen tarkoitus oli turvata kasteen asema suomalaisten perhe-elämässä. Polku-toimintamalli on väline, jolla tarkastella 0–22-vuotiaille suunnattua toimintaa sekä vähentää työalarajojen vaikutusta siirryttäessä ikäkaudesta toiseen. (Kirkkohallitus, 2021b, s. 5–9.)

3.2 Raamatun käyttö, hengellinen elämä ja spiritualiteetti

Rippikoulusuunnitelma Suuri ihme toteaa, että Raamattu ja sen sisältö on nuorille yhä vieraampaa. Nuorten lähtötiedot Raamatun synnystä tai keskeisestä sisällöstä, kuten myös asenteet vaihtelevat paljon. Suunnitelma ohjaa käyttämään Raamattua säännöllisesti ja monipuolisesti. Rippikoulussa pyrkimyksenä on saada nuori huomaamaan Raamatun sisällön merkitys hänen uskolleen ja

elämälleen sekä tunnistamaan monien elämään ja kulttuuriin liittyvien asioiden pohjautuvan Raamattuun ja sen kertomuksiin. (IHME-RKS2017, 2017, s. 36–37.) Työntekijöiden kokemukset ja tilastot osoittavat, että Raamatun käyttö ja tuntemus on lapsilla ja nuorilla vähentynyt merkittävästi tunnustuksellisen uskonnon-opetuksen loputtua kouluissa. Rippikoulun ohella koko kirkon kasvatuksella on entistä isompi haaste tuoda Raamattua tutuksi.

Piispainkirjeessä Raamattu ja kirkko (2021) piispat sanovat Raamatun olevan kirkon keskeinen aarre, Jumalan antama ilon ja voiman lähde jokaista varten. He kertovat Jumalan puhuvan ihmisille ja ihmisyhteisöille Raamatun välityksellä. Niin kirkko kuin ihminenkin tarvitsee Raamattua. Kirkkomme tunnustuksen ja säädösten mukaan Raamattu on uskon ja opin ylin auktoriteetti. Tärkeintä on tarttua kirjaan tai avata sovellus ja rukoillen lukea säännöllisesti Jumalan sanaa, mikä on erityisen tärkeää papeille ja seurakunnan työntekijöille. Piispojen mukaan Raamattua voi tulkita monella tapaa, mutta ei miten tahansa. (Luoma ym., 2021, s. 5–40.)

Suomalaisten hengellisen elämän harjoittaminen on vähenemässä uskonnollisuuden muutoksen myötä. Gallup Ecclesiastican tilastojen mukaan Raamattua luki vähintään kerran vuodessa vuonna 2019 viidennes (21 %), kun vuonna 2007, 12 vuotta aikaisemmin vastaava osuus oli 40 prosenttia. Vastaava vähennys on tapahtunut myös yksityisessä rukouselämässä. Kun vuonna 2019 puolet (53 %) suomalaisista rukoili vähintään kerran vuodessa, vastaava osuus oli vuonna 2007 65 prosenttia. (Hytönen yms. 2020, s. 152; Salminen, 2016, s. 73.)

Yhteiskunnassa tapahtuneen uskonnollisuuden muutoksen myötä myös työntekijöiden hengellisessä elämässä on tapahtunut isoja muutoksia parissa vuosikymmenessä. Vuonna 2002 tehty seurakuntien työntekijäkysely osoittaa, että Raamatusta kerrottuihin ihmeisiin uskoi silloin kolme työntekijää viidestä (61 %) ja niitä piti todennäköisinä kolmasosa (30 %). Vuonna 2021 täysin samaa mieltä oli kolmannes työntekijöistä (30 %) ja jokseenkin samaa mieltä oli joka neljäs (27 %). Vuonna 2002 työntekijöistä rukoili päivittäin kolme neljästä (75 %) ja viikoittain joka viides (20 %). Vastaavat luvut vuonna 2021 ovat päivittäin noin joka toinen (54 %) ja viikoittain joka kolmas (31 %) työntekijä. Raamattua luki päivittäin

vuonna 2002 joka seitsemäs (15 %) ja viikoittain kaksi viidestä (40 %) työntekijästä, kun vuonna 2021 Raamattua luki päivittäin joka kymmenes (11 %) ja viikoittain joka kolmas (30 %) työntekijä. (Kirkon tutkimuskeskus, 2002, s. 15–16, 33.)

Merkittävä on myös muutos työntekijöiden uskonnollisuudessa. Kati Tervo-Niemelän papistoon liittyvästä tutkimuksesta käy ilmi oman hengellisen elämän tärkeys työssä jaksamisen voimavarana. Työntekijät, jotka kokivat työnsä Jumalan antamana kutsumuksena, joille usko oli tärkeää, jotka lukivat Raamattua, rukoilivat ja kävivät jumalanpalveluksissa vapaaehtoisesti, näyttivät jaksavan työssä paremmin. (Tervo-Niemelä, 2022.)

Ihmisen Jumalakuva ja spiritualiteetti elää ja muuttuu läpi koko elämän. Raamatun tulkintatapa saattaa muuttua esimerkiksi ammatillisen tietämyksen lisääntyessä Raamatun syntyprosessista. Työntekijän oman elämän kriisit saattavat muokata henkilökohtaista kokemusta uskosta suuntaan tai toiseen. Toisinaan Jumala voi tuntua etäiseltä tai kokonaan kuolleelta. Oman spiritualiteetin tuntuessa tyhjältä seurakunta työpaikkana saattaa tuntua lisäkuormitukselta. Kauppilan mukaan spiritualiteettiin tulisi kaikesta huolimatta suhtautua ammatillisesti ymmärtäen sen merkityksen nuorten kasvulle ja kuljettaa sitä mukana, vaikka se tuntuisikin henkilökohtaisesti teennäiseltä tai jopa valheelliselta. Rauha henkilökohtaisen ja ammatillisesti eletyn spiritualiteetin välille löytyy väistämättä jossain vaiheessa. (Kauppila 2021, s. 136–137.)

Millerin mukaan spiritualiteetillä on merkitystä lasten ja nuorten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Lapsen spiritualiteetin tukeminen ja vahvistaminen vaikuttaa positiivisesti myöhemmin elämässä. Miller esittää, että esimerkiksi nuorten päihiteidenkäyttö ja masentuneisuus vähenee, jos nuori saa lapsuudestaan asti tukea hengelliselle elämälleen. Lapsuus ja nuoruus ovat olemukseltaan hengellisiä vaiheita yksilön etsiessä itseään ja merkitystä elämälleen. Mikäli lapsuuden aikana on ollut mahdollisuus miettiä elämän hengellistä ulottuvuutta, saada tukea siihen ja välineitä sen ilmaisemiseen, on nuoruuden kriisien kohtaaminen monesti tasaisempaa. Kyky kohdata spiritualiteettiin liittyviä aiheita kehittyy nuorilla vauhdilla. (Porkka & Valtonen, 2021, s. 120.)

3.3 Kirkon kasvatustyö ja kouluikäiset

Kirkon toiminnan piirissä kouluikäisillä tarkoitetaan kaikkia 7–14-vuotiaita. Tämä ikäluokka käsittää lapset peruskouluikäisistä rippikouluikään asti. Pääosin kouluikäiselle suunnattu toiminta on ryhmämuotoista kerhotoimintaa, leirejä, retkiä, kouluvierailuja, erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia sekä myös jumalanpalveluksia ja partiotoimintaa. (Hytönen, 2020, s. 205.) Kouluikäisten parissa tehtävästä työstä puhuttiin luterilaisessa kirkossa pitkään varhaisnuorisotyönä, mutta viime vuosina nimitys on vaihtunut ja puhutaan enemmän kouluikäisistä 7–14-vuotiaista. Tätä työmuotoa pidettiin myös jossain vaiheessa vain lapsi- ja nuorisotyön väliin jäävänä, hieman vaikeasti hahmotettavana, työalana. Tämä johtui lähinnä tämän työalan laajuudesta. Viime vuosina varhaisnuori-termin käyttö on osoittautunut hieman ongelmalliseksi, sillä joidenkin mielestä termissä näyttäytyy liian paljon nuoruuden ihannointi eikä se anna tarpeeksi aikaa ja tilaa lapsuudelle. Varhaisnuorisotyö-terminä käytetään silti edelleen joissakin ammattilaisille suunnatuissa dokumenteissa, mutta seurakunnissa puhe on kääntymässä entistä enemmän kouluikäisiin, 7–14-vuotiaisiin. (Jansa, 2010, s. 266.)

Kouluikäisten parissa tehtävä työ on osa kirkon nuorisotyötä, joka taas kuuluu kirkon kasvatuksen työalaaan. Tämän kasvatustyön tarkoitus on mahdollistaa ja tukea kaikenikäisten kokonaisvaltaista kasvua. Olennaisena osana siihen kuuluvat yhdessä tekeminen ja oleminen sekä vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen erilaisten elämän haasteiden ja kriisien keskellä. (KKP toimintasuunnitelma.) Kristillisen nuorisotyön juuret ovat kasteopetuksessa, ja lapsia ja nuoria on koottu yhteen kristillisen opetuksen ympärille jo vuosisatoja sitten. Työ on organisoitua ja yhteisöllistä, jolla halutaan tukea lapsen ja nuoren kasvua oman lähiyhteisönsä ja yhteiskunnan jäseneksi. (Malkavaara, 2021, s. 21.) Tärkeimpiä asioita seurakunnan nuorisotyössä on aina ollut, että se on antanut kokemuksen yhteisöstä, jossa välitetään. Kaste ja kasteopetus ovat kuuluneet myös aina kirkon ydintehtäviin. (Malkavaara, 2021, s. 91.)

Kehityspsykologian mukaan kouluikäinen lapsi elää keskilapsuuden vaihetta, jolloin hänen elinpiirinsä laajenee pikkuhiljaa kodin piiristä kouluympäristöön ja sitä kautta omiin kaveripiireihin ja vapaa-ajan toimintoihin. Tässä ikävaiheessa lapsen

psykkisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hänelle muodostuu positiivinen käsitys omasta osaamisesta ja selviytymisestä. Myönteisen minäkäsityksen kehittyminen suojaa lasta myös myöhemmiltä käyttäytymis- ja mielenterveysongelmilta ja erityisesti toiveikkuuden sekä tavoitteellisuuden tukeminen tässä ikävaiheessa on tärkeää. Kehitysvaiheen muutokset liittyvät myös lapsen kohdistuviin odotuksiin sekä lapsen ja aikuisten välisiin suhteisiin. (Nurmi ym., 2015, s. 77–78.)

Kouluikäiselle suunnattu toiminta kirkossa painottuu kokoavaan toimintaan. Tämän lisäksi se on paljon verkostoitumista, yhteistyötä, erilaisia projekteja ja tapahtumia. (Jansa, 2010, s. 267.) Lapsi ja nuori tulee nähdä kirkon kasvatustyössä aktiivisena toimijana. Positiivisen minäkuvan rakentumisen kannalta on erittäin tärkeää, että lapsi saa harrastusten kautta positiivisia kokemuksia, jotka vahvistavat hänen itsetuntoaan. Harrastuksilla on myös hyvin myönteisiä vaikutuksia lasten sosiaalistumiselle ja itsenäistymiselle. Aikuisen ohjaajan ja kasvattajan rooli korostuvat kouluikäisten parissa tehtävässä työssä, sillä positiivisen palautteen ja kannustuksen kautta lapsi voi kokea arvostusta ja turvallisuutta. (Kukkasniemi & Kukkasniemi, 2010, s. 171–173.) Kouluikäiset lapset ovat toiminnallisia oppijoita, jotka kaipaavat aktiviteetteja, kokemuksia, elämyksiä ja uusia aistimuksia. Ikäkautta voidaankin luonnehtia elämyshakuisuuden ikäkaudeksi. Tämä tulisi huomioida erityisesti heille suunnatussa harrastustoiminnassa, jos haluamme että tämän ikäiset lapset sitoutuisivat toimintaan ja kokevat sen itselleen mielekkäänä. (Kallioniemi, 2010, s. 133.)

Lapset ovat tärkeä osa seurakuntaa ja myös lapset tarvitsevat omaa jumalanpalveluselämää. Lapsilla tarkoitetaan tässä kohtaa 0–18-vuotiata. Jo Raamatusta nousevien Jeesuksen opetusten perusteella lapsilla kuuluu olla tärkeä paikka seurakuntalaisina ja he ovatkin ainoa ikäryhmä, joilla on erityisasema kirkossa. Kirkkojärjestyksen mukaan seurakuntien on arvioitava tekemiään päätöksiä lapsen edun näkökulmasta käsin eikä ratkaisuja voida tehdä vain luottamushenkilötasolla. Myös työntekijöiden päätöksillä on merkittävä vaikutus siihen, miten lasten osallisuus seurakunnassa voi toteutua. Kirkon tulevaisuutta ei voida rakentaa ilman lapsia, joten lapsivaikutusten arvioinnin ja lasten kuulemisen tulee olla

tärkeässä osassa päätöksentekoa organisaation jokaisella tasolla. (Ahtiainen ym., 2016, s. 45–49.)

Lapselle muodostuu tarve hakeutua yhteisöihin, joissa hän on saanut kokemuksen onnistuneesta yhteistoiminnasta, ja jossa toiminta on ollut muutenkin häntä kiinnostavaa. Konkreettisesti tämä yhteisön merkitys näyttäytyy myös, kun lapsi alkaa käyttämään me-puhetta, joka vahvistaa yhteisöön kuulumista entisestään. Yhteisöllisyyden rakentumisessa onnistuneiden kohtaamisten merkitys korostuu. Lapsen oppimista tukee parhaiten toiminta, jolla on selkeä päämäärä, jossa toiminta ei ole pakollista ja jossa jokaista osallistujaa kunnioitetaan. (Marjanen ym., 2013, s. 66–69.) Olennaista on, että lapsi voi kokea olevansa hyväksytty, arvostettu sekä tärkeä yhteisönsä jäsen. Lapsen tulee saada tuntea tulevaisuutta kohdaksi ja olevansa turvassa. Yhteisöllisyydelle pohjaa luo osallisuus. Lapsella on oikeus osallisuuteen ja se vaikuttaa vahvasti myös hänen hyvinvointiinsa. (Eskel & Marttila 2013, s. 78 & 86.)

Weber ja De Beer (2017) tutkivat lasten roolia ja asemaa kirkossa ja yhteiskunnassa sekä sukupolvien välistä kirkkokäytäntöä. Tutkimus toteutettiin Etelä-Afrikassa. Tästä tutkimuksesta nousi vahvasti esille se, että lasten osallistaminen teologian tekemiseen vahvistaa heidän osallisuuden kokemustaan. Heidän tulee antaa olla mukana aktiivisena toimijana eikä vain tiedon vastaanottajana. Lapsilla on omat yksilölliset kiinnostuksen kohteensa, ajatuksensa ja tunteensa sekä huolet, havainnot ja kysymykset. Nämä pitäisi huomioida yhtä lailla lasten kuin aikuistenkin kohdalla. Jokaisella lapsella on myös oma uskonnollinen vakaumuksensa, joka ei riipu siitä, mitä aikuiset ovat hänelle opettaneet. Lasten tapa spontaaneihin keskusteluihin sekä intuitiivisuuteen tulisi nähdä rikkautena, joka johtaa kohti yhteistä teologista dialogia. Lapset ovat vaikuttamassa aikuisten elämään yhtä lailla kuin aikuiset vaikuttavat lasten elämään. Jotta tähän päästään, tarvitaan osallistavia ja turvallisia tiloja, joissa jokainen voi kokea olevansa läsnä tasavertaisena yhteisön kuuluvana jäsenenä.

Yhteisöissä mukana oleminen lisää ymmärrystä omasta itsestään suhteessa muihin. Kirkossa ja yhteiskunnassa lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisen merkitys on ensiarvoisen tärkeää niin yksilölle itselleen kuin kirkolle ja

yhteiskunnallekin. Osallisuus voidaan nähdä vastakohtana kaikenlaiselle osattomuudelle ja ulkopuolisuudelle. (Nurmi, 2011, s. 6–7.) Kun lapsi ja nuori saavat kokemuksia itsestään toimijana, joka voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, he uskaltavat vaikuttaa paremmin myös koko yhteiskuntaa ja maailmaa koskeviin asioihin. Vaikuttamismahdollisuuden kokemus taas antaa toivoa ja mielekkyyttä elämään sekä vähentää myös masennusta. Masennuksen on todettu lapsilla liittyvän muun muassa osattomuuden kokemukseen ja siihen, ettei tule kuulluksi. Lapset ja nuoret tarvitsevat kokemuksia siitä, että he voivat olla vaikuttamassa maailmaan. Kasvattajan ja aikuisen rooli tässä on se, että teemme lapsille ja nuorille näkyväksi uskomme heihin, vaikka he itse olisivatkin epävarmoja omasta arvostaan. Yhteisöllisesti tämän arvon voi tuoda heille näkyväksi, vaikka tarjoamalla erilaisia osallistumisen mahdollisuuksia. Yksilökohtaisesti sen voi tuoda esille tärkeissä kohtaamistilanteissa. (Mäkelä 2011, s. 18–19.)

Vuosien 2017–2018 aikana toteutettiin nuorten vapaa-ajantoimintaan liittyvä kansainvälinen tutkimus yhteistyössä WHO/EURO:n kanssa. Tässä tutkimuksessa tutkittiin 11-, 13- ja 15- vuotiaiden lasten (N=55 429) osallistumista ohjattuun vapaa-ajantoimintaan sekä sen vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa ja terveyteensä. Tutkittavia nuoria oli monista eri sosioekonomisista luokista ja yhdeksästä eri maasta Euroopan ja Kanadan eri alueilta. Tulokset osoittivat, että mitä useammin nuori osallistui järjestettyyn vapaa-ajantoimintaan, sitä enemmän se vaikutti hänen hyvinvointiinsa positiivisesti. Osallistuminen myös lisäsi selvästi nuorten tyytyväisyyttä omaan elämäänsä sekä kasvatti heidän itsetuntemustaan. Tutkimukseen osallistuneet nuoret saivat osallistua erilaisiin urheilulajeihin, taideharrastuksiin, nuorisjärjestöjen toimintaan, erilaisiin kerhoihin ja uskonnolliseen toimintaan. (Badura ym., 2021.)

Seurakunnan toiminnasta kouluikäinen voi löytää itselleen tärkeän harrastuksen, jossa hän voi olla osallisena omassa vertaisryhmässään. Seurakunnan harrastustoiminnan kautta myös uskonto ja hengellisyys voivat olla tukemassa lapsen ja nuoren mielenterveyden kehittymistä tuomalla lapsen elämään läheisyyttä, turvallisuutta, selkeän elämäntapomuksen ja toistuvia rutiineja. Uskonto ja hengellisyys voivat ohjata lasta myös kohti terveellisempiä elämäntapoja, kun hän oppii ottamaan enemmän huomioon uskonnon määrittämiä näkökulmia. Seurakunnan

toiminnassa mukana oleminen lisää yhteisöllisyyttä, joka kannustaa lasta huomiomaan omassa toiminnassaan myös muut ihmiset. Lisäksi se kannustaa ottamaan enemmän vastuuta omista tekemisistään ja lisää elämään toiveikkuutta. (Puustjärvi, 2010, s. 162.) Seurakunnan toiminnan tulee tarjota lapselle ja nuorelle myös turvallinen paikka, jossa he voivat kokea uskonnollisia kokemuksia, jotka edistävät heidän kasvuaan. Heidän tulee saada rauhassa ihmetellä, kysellä ja pohtia elämän merkitystä ja tarkoitusta sekä hengellisyyteen liittyviä asioita. (Kauppila, 2021, s. 139.)

3.4 Kouluyhteistyö

Seurakunta ja koulu tekevät monenlaista yhteistyötä. Tätä toimintaa kutsutaan kouluyhteistyöksi ja sen muodot, säännöt ja sopimukset voivat olla hyvin monenlaisia. Viime aikoina yleinen keskustelu ja median uutisointi on valitettavan usein vääristänyt ja yksipuolistanut käsitettä sekä sekoittanut sen usein keskusteluun uskonnon opetuksesta ja katsomuskasvatuksesta. Erilaisten uskonnollisten ja ei-uskonnollisten yhteisöjen määrä Suomessa on lisääntynyt nopeasti 1990-luvulta lähtien. Rekisteröityjen uskonnollisten yhteisöjen määrä kaksinkertaistui vuodesta 2000 vuoteen 2015 mennessä ja 2010-luvulla tapahtuneiden maahanmuuttoaaltojen myötä islam on Suomen suurin ei-kristillisen uskonto. Nämä muutokset heijastuvat myös koulukontekstiin ja ovat tuoneet esiin tarpeen uudistaa kasvatuskäytäntöjä sopimaan paremmin yksilöille, jotka edustavat keskenään erilaisia kulttuureja ja maailmankatsomuksia. (Niemi, 2020, s.115.)

Uskonnonvapauslaki määrittelee, millä tavoin uskonto voi olla läsnä lasten ja nuorten elämässä myös julkisissa paikoissa kuten koulu (L 453/2003). Oppilaitoksissa raameja asettavat opetushallituksen laatimat opetussuunnitelmat ja ohjeistukset (OPH, 2022). Näiden kanssa tasapainoillen on kirkko Suomessa ammattitaitoisten kasvattajien toimesta läsnä kouluissa monin tavoin. Kirkkohallitus on opetushallituksen kanssa yhteistyössä laatinut apuvälineiksi neljän korin mallin (Kirkkohallitus, 2019) sekä paikallissopimusohjan (Kirkkohallitus, i.a.). Näiden käyttöön on koulutettu henkilöstöä ja ne ovat laajasti käytössä selkeyttämässä yhteistyön pelisääntöjä.

Kumppanuuden neljään koriin kuuluvat *yleissivistävä opetus, perinteiset juhlat, uskonnolliset tilaisuudet sekä kasvu ja hyvinvointi*. Olennaisinta on hahmottaa uskonnonharjoittamisen rooli sen mukaan mihin koriin kuuluvasta toiminnosta on kyse. Vain uskonnollisten tilaisuuksien yhteydessä on mahdollista koulussa harjoittaa uskontoa ja näistä tilaisuuksista tiedottaminen on tärkeää, sillä perusperiaatteena on osallistumisen vapaaehtoisuus. (Mäkelä, 2021, s.177–182.)

Uskontojen moninaisuuden yhä lisääntyessä on tärkeää hahmottaa kouluyhteistyö keinona uskonnonlukutaidon kartuttamiseksi. Lapsilla ja nuorilla on oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti myös hengellinen puoli huomioiden (Poulter, 2015, s. 102). Koulun ja seurakunnan yhteistyö tarjoaa luonnollisen tavan tähän.

4 TUTKIMUKSEN PROSESSIKUVAUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Ensimmäiselle barometritutkimukselle vuonna 2020 oli asetettu tavoitteeksi luoda pohjaa toistuvalla kirkon kasvatuksen barometrille. Tämän barometritutkimuksen tarkoituksena on jatkaa aloitetulla tiellä. Tutkimuksessa haluttiin nostaa esiin kirkon kasvatuksen monipuolista kenttää, herättää keskustelua sen sisällöistä ja haasteista sekä olla luomassa jatkumoa barometritutkimukselle kirkon kasvatustyössä. Tavoitteena on myös tuottaa sellaista tietoa, jonka perusteella voidaan kehittää sekä alan perustutkintoja ja työntekijöiden täydennyskoulutusta, että kasvatustyön sisältöjä seurakunnissa. Julkaisijana toimii Kirkon tutkimus ja koulutus.

Barometritutkimusta ohjaamassa toimi myös työelämän asiantuntijoista koottu ohjausryhmä. Opiskelijoiden, ohjaavien opettajien ja ohjausryhmän kokoontumisissa keskusteltiin siitä, mitkä aiheet olisivat nyt tarkemmin tutkittavina. Ohjausryhmässä ovat olleet mukana seuraavat yhteistyötahot: Kirkkohallituksen kasvatusta- ja perheasiain yksikkö, Kirkon tutkimus ja koulutus, Uskonnon, katsomuksen ja kasvatuksen tutkimusseura, Itä-Suomen yliopisto ja Helsingin yliopisto, Seurakuntaopisto, Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat ry, STEP-koulutus sekä Kirkon varhaiskasvatukseenohjaajat ry.

Opinnäyteprosessissa olemme toimineet ryhmänä, mutta kuitenkin kukin opiskelija on itsenäisesti oman artikkelinsa aiheen tutkija. Ryhmä muotoutui jo ensimmäisessä opinnäyteseminaarissa syksyllä 2021 ilmaistujen kiinnostuksen kohteiden perusteella. Tutkittavia aiheita aloimme työstää sekä yhdessä että erikseen. Ohjausryhmän kanssa aiheita haarukoitiin myös jo aivan alkumetreillä ja osa aiheista valikoitui mukaan edellisen barometritutkimuksen ”perintönä”. Painopisteenä on ollut artikkeleista koostuvan barometrijulkaisun kirjoittaminen, joka julkaistaan Nuori 2023 päivillä Jyväskylässä. Liitteenä oleva prosessikaavio selvittää sekä ajallista etenemistä että yhteisten ja yksilöllisten työvaiheiden vuorotte-
lua (LIITE 1).

Tutkittavien aiheiden rajausta ei ollut helppo tehdä; on paljon aiheita, joita soisi tutkittavan ja kasvatuksen kenttä on laaja. Lisäksi, koska kyseessä oli järjestyksessä toinen barometri, heräsi myös keskustelua siitä, tulisiko jotkin aihealueet toistua vertailun ja pitkittäistutkimuksen mahdollistamiseksi. Osin valintaa ohjasivat tutkijoiden omat kokemukset ja kiinnostuksen kohteet.

Osallisuuden valintaa ohjasi osin varhaiskasvatuksen neuvottelupäivillä käyty keskustelu siitä, että osallisuutta varhaiskasvatuksessa olisi syytä tutkia. Toistuvuuden vuoksi näkökulmaa laajennettiin kouluikäisiin, nuoriin ja perheisiin. Lasten ja nuorten keskus teetti samoihin aikoihin barometrikyselyn kanssa tutkimuksen Nuorten vaikuttajaryhmätoiminnasta, joten nuorten vaikuttajaryhmätoiminta ja lapsivaikutusten arviointi (LAVA) rajautuivat pois tästä tutkimuksesta, vaikka ne ovat merkittäviä toimenpiteitä osallisuuden ja vaikuttamisen lisäämiseksi kirkossa. Osallisuustutkimusta kirkossa on tehty verraten paljon. Päivi Thitz (2013) on tutkinut väitöskirjassaan Seurakunta osallisuuden yhteisönä osallisuutta erityisesti seurakuntalaisten näkökulmasta. Edellisessä Kirkon kasvatuksen barometrissa *Innostava ja kohtaava kasvatus* (2020) Jenni Surakka ja Jouko Porkka tutkivat lasten ja nuorten osallisuutta sekä vaikuttajaryhmätoimintaa.

Raamattu koettiin tärkeäksi ja aina ajankohtaiseksi aiheeksi tutkia. Mietintöjen jälkeen aihe täsmentyi Raamatun käyttöön työssä ja hengelliseen elämään. Työntekijöiden hengellistä elämää käsiteltiin myös edellisessä barometrissä ja tarkoitus oli jatkaa sen seuraamista. Lopulta Raamatun käyttö työssä oli itsessään niin laaja aihe, että hengellinen elämä jäi sivummalle. Raamatun käytöstä työssä ei ole aikaisempaa laajaa tutkimusta. Annika Lähteenmäki on tehnyt opinäytetyön (AMK) Raamatun tuntemuksesta ja käytöstä nuorisotyössä Kalajoen ja Rovaniemen rovastikunnista vuonna 2015. Mirja Hölttä-Nissinen tutki Raamatun käytön kehittämistä Leppävirran seurakunnan isostoiminnassa opinäytetyössään (YAMK) vuonna 2014.

Kouluikäisten parissa tehtävä työ valikoitui aiheeksi, koska sitä on tutkittu valtakunnallisesti hyvin vähän ja viimeisin tämänkaltainen tutkimus on vuodelta 2010. Tämä tutkimus oli Sami Ritokosken tekemä ”Työ, jolla on tulevaisuus. seurakunnallisen varhaisnuoristyön ydin ja haasteet työntekijöiden näkökulmasta”. Kirkon

nuorisotyö painottuu usein rippikoulutyöhön, joka lakisääteisenä turvataan ensisijaisesti seurakuntien kasvatustyössä. Keskilapsuus on jäänyt myös kehityspsykologisissa tutkimuksissa vähäisemmälle huomiolle kuin varhaislapsuus ja nuoruus, ja sitä on myös luonnehdittu “unohdetuksi kehitysvaiheeksi”. Silti tässä kehitysvaiheessa tapahtuu tärkeitä ja merkittäviä muutoksia niin lapsen elämässä kuin vuorovaikutussuhteissakin, jotka ovat tärkeitä niin kehityksen kuin psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. (Nurmi ym., 2015, s. 77–78.) Siksi on tärkeä nostaa esille tämän työmuodon merkitystä myös kouluikäisten kasvun tukemisen näkökulmasta.

Kouluyhteistyö nousi aiheeksi ajankohtaisuutensa vuoksi. Sen piirissä on käyty vilkasta keskustelua, opetushallitukselta odoteltiin uusia ohjeistuksia ja toisaalta kirkon taholta oli halu nostaa esiin positiivisen uskonnonvapauden juhlavuotta 2023. Aihe oli selvästi latautunut ja kiinnostava.

Lopulta tutkittaviksi aihealueiksi ja niiden tutkimuskysymyksiksi valittiin:

1. Osallisuuden poluilla kirkon kasvatuksessa (Kaisa Mattila)
  - Miten osallisuus ja vaikuttaminen toteutuvat kirkon kasvatuksessa tänä päivänä työntekijöiden arvioimana?
  - Onko koulutuksesta tai osallisuutta edistämään rakennetuista toimintamalleista, kuten Polku-toimintamallista tai palvelumuotoilusta ollut apua lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden lisäämiseen?
2. Raamattu ja sen käyttö kirkon kasvatustyössä (Anu Turcios)
  - Miten kasvatuksen työntekijät käyttävät Raamattua yksityisesti ja omassa työssään työvälineenä?
  - Miten seurakunnissa tuetaan lasten ja nuorten ohenevaa Raamatun käyttöä ja tuntemusta?
3. Kirkon kasvatustyö kouluikäisten parissa vuonna 2021 (Saija Mäntynen)
  - Mitä työ kouluikäisten parissa on tällä hetkellä?
  - Mitkä ovat työn painopisteet ja miten työ tavoittaa?
  - Miltä työn tulevaisuus näyttää?
4. Kouluyhteistyö (Hanna Hyvönen)
  - Minkälainen on seurakunnan ja peruskoulun yhteistyön nykytila?
  - Millaisia ovat siihen liittyvät asenteet, muutokset ja kehityshaasteet?

5. Kirkon kasvatustyöntekijöiden näkemyksiä seksuaalisuudesta ja sukupuolen moninaisuudesta (YAMK-opiskelija, joka keskeytti opinnot huhtikuussa 2022)

Lisäksi tutkimukseen haluttiin mukaan varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa kartoittava osio.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Kirkon kasvatuksen barometri on luonteeltaan määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla on mahdollista kuvailla, missä määrin, jokin asia on muuttunut tai jokin asia vaikuttaa toiseen asiaan (Vilkka 2015, s. 66–67). Tutkimusmenetelmien valintaan vaikuttavat tutkimuskysymykset, kerätyn tutkimusaineiston luonne sekä otoksen suuruus (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, s.18). Tässä tapauksessa tutkimusmenetelmän valinta oli ilmeinen.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa saatua tietoa tutkitaan numeerisesti. Tyypillistä kvantitatiiviselle tutkimukselle on iso vastaajajoukko, koska suuremmasta otoksesta erottuvat selkeämmin erilaiset mielipiteet, asenteet tai kokemukset tutkittavasta asiasta. Tulokset esitetään numeroina ja tunnuslukuina, lisäksi olennaisia numerotietoja avataan sanallisesti ja kerrotaan miten asiat liittyvät tai eroavat toisistaan. (Vilkka, 2007, s. 13–17.) Kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on selittää, kuvata, kartoittaa, vertailla tai ennustaa ihmisiin tai luontoon liittyviä asioita ominaisuuksia tai ilmiöitä. Kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaista on kausaalisuhteiden eli syy-seuraus-suhteiden etsiminen ja selittäminen. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa asioiden välisen yhteyden löytäminen ei riitä, vaan haetaan vastausta siihen, miten jokin asia vaikuttaa toiseen ja miten useasti jokin asia ilmenee. (Vilkka, 2007, s. 18–23.)

Tutkimuskysymysten suunnittelu on tärkeää, koska kysymysten muoto on yksi suurimmista virheiden aiheuttajista tutkimuksissa. Kysymyslomakkeen suunnittelu edellyttää kirjallisuuteen tutustumista, tutkimusongelman pohtimista ja täsmentämistä, käsitteiden määrittelyä ja tutkimusasetelman valintaa. Myös aineiston käsittely on otettava huomioon jo suunnittelussa. On mietittävä, miten

tarkkoja vastauksia halutaan, mitkä ovat mahdollisia taustatekijöitä eli selittäviä muuttujia ja varmistuttava siitä, että tutkimuslomakkeen avulla saadaan tutkittava asia selvitettyä. (Heikkilä, 2008, s. 47.)

Suljetut eli strukturoidut kysymykset ovat tarkoituksenmukaisia, kun vastausvaihtoehdot ovat tiedossa etukäteen ja niitä on rajallinen määrä. Suljettuja kysymyksiä käyttämällä vastaaminen on nopeaa, eikä vastaajien tarvitse olla kielellisesti lahjakkaita. Myös vastausten tilastollinen käsittely on nopeaa. (Heikkilä, 2008, s. 50–51.) Strukturoitujen kysymysten tarkoituksena on yksinkertaistaa vastausten käsittelyä ja torjua virheitä (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020, s. 49). Sekamuotoisen kysymyksen vastausvaihtoehdot ovat yleensä osittain valmiina ja normaalisti yksi avoin vaihtoehto: ”Muu, mikä?” Sekamuotoista kysymystä on hyvä käyttää, jos on epävarmaa kysymyksiä laadittaessa, ovatko kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot listattuna. (Heikkilä, 2008, s. 52).

Avoimet kysymykset ovat työläitä käsitellä ja ne houkuttelevat vastaamatta jättämiseen. Ne ovat tarkoituksenmukaisia kuitenkin silloin, kun vaihtoehtoja ei tunneta tarkasti etukäteen tai halutaan kerätä vastauksissa esimerkiksi uusia ideoita. Likertin asteikkoa käytetään mielipideväittämissä 4- tai 5- portaisena. Toisessa päässä on yleensä täysin samaa mieltä ja toisessa täysin eri mieltä, joista vastaaja valitsee omaa käsitystään kuvaavan vaihtoehdon. Likertin asteikon heikkous on vastausvaihtoehdossa en osaa sanoa, mikä saattaa olla liian houkutteleva. (Heikkilä, 2008, s. 49, 52–53.) Tutkimuslomakkeeseen valikoitui erilaisia kysymystyypppejä. Avoimia kysymyksiä käytimme mahdollisimman vähän.

Lomakkeen testauksen tarkoituksena on selvittää kysymysten ja vastausvaihtoehtojen selkeys, yksiselitteisyys, kysymysten sisällöllinen toimivuus sekä aikaa, joka vastaamiseen kuluu. Testauksen jälkeen tehdään tarpeelliset muutokset. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg, 2020, s. 58.) Lomake lähetettiin testattavaksi ohjausryhmälle, jonka jälkeen sitä muokattiin ja lyhennettiin. Tämän jälkeen lomake vielä testattiin rajatulla joukolla kasvatuksen työntekijöitä ja tehtiin palautteen pohjalta tarpeelliset muutokset.

Sähköinen, strukturoitu kysely oli auki ajalla 14.3–10.4.2022. Vastausaikaa jatkettiin kymmenellä päivällä alkuperäisestä, jotta vastauksia saatiin kerättyä riittävä määrä. Tietoa tutkimuksesta ja linkki Webropol-kyselyyn lähetettiin Lasten ja nuorten keskuksen sähköpostituslistalla oleville kirkon kasvattajille saatekirjeen kera (LIITE 2). Lomake käännettiin myös ruotsin kielelle ja sille oli oma linkkinsä. Kyselyä tuotiin esille ja linkkiä siihen jaettiin myös sosiaalisen median eri kanavien kautta vastaajien tavoittamiseksi.

Tutkimuksen tiedonkeruu tapahtui Webropolissa julkaistun internet-kyselyn avulla (LIITE 3). Sieltä tiedot tallentuivat tietokantaan, jonka käsittelyyn ja analysointiin käytimme SPSS-ohjelmaa. Internet-kyselyt ovat nopea tapa kerätä tietoa, kunhan kaikille perusjoukon jäsenille saadaan tieto tutkimuksesta ja linkki siihen (Heikkilä, 2008, s. 69).

4.3 Aineiston analyysi

Aineistomme analyysissa hyödynnettiin SPSS-ohjelmaa. Osa aineistosta analysoitiin yhteisesti koko tutkijaryhmän kesken, mutta kukin tutkija vastasi oman aihealueensa kysymyspatteristolla kootun aineiston analyysistä itse.

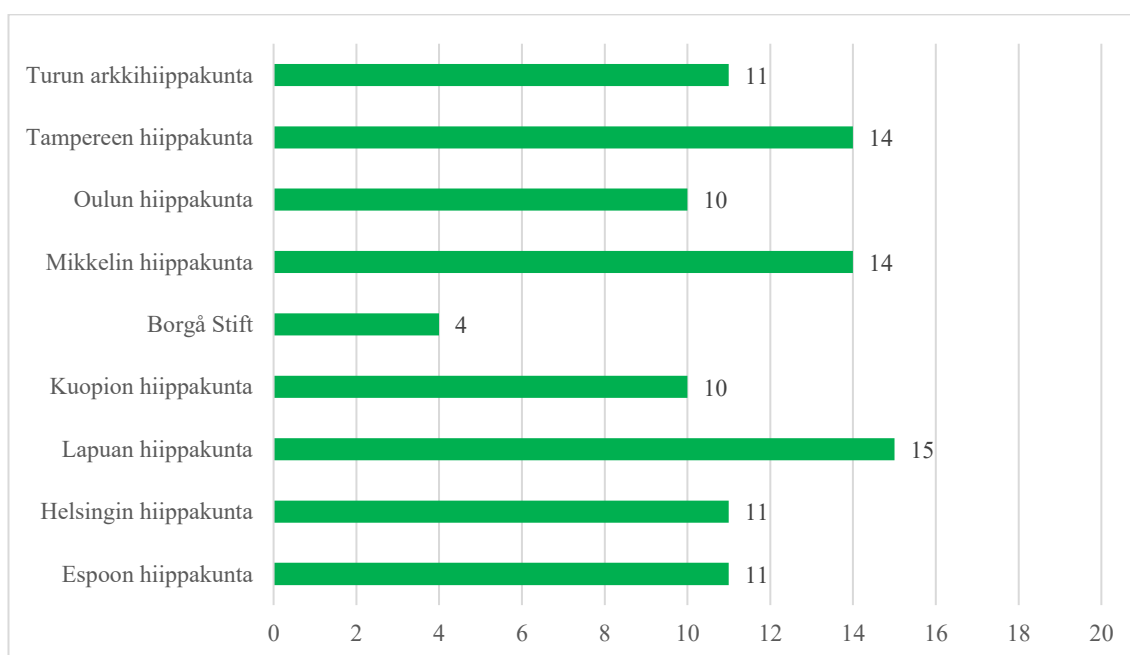
Aineistosta nousevien tulosten tulkinta alkaa tarkastelemalla mitattujen muuttujien jakaumia sekä kuvailemalla muuttujien välisiä yhteyksiä. Tämä aineiston kuvaileva tulkinta perustuu konkreettisten jakaumien tarkasteluun, jossa käytetään erilaisia mitattuja muuttujia kuvaavia tunnuslukuja, kuten keskiarvoja, prosenttiosuuksia, mediaania tai arvojen vaihtelua kuvaavia tunnuslukuja. (Tähtinen ym., 2020, s. 37.) Tutkimuskysymykset määrittivät sen, mitä menetelmää kukin omassa analyysissään käytti.

Tutkimusaineistomme perusjoukko koostui kyselyyn vastanneista. Vastaajia oli yhteensä 325. Tutkimuksen perusjoukoksi nimitetään tutkimukseen kohteena olevaa joukkoa, josta tietoa halutaan (Tähtinen ym., 2020, s. 12). Tässä tutkimuksessa perusjoukko koostui kirkon kasvatuksen työntekijöistä. Empiiristä

tutkimusta varten hankittua käsittelemätöntä tietoa kutsutaan tutkimusaineistoksi (Tähtinen ym., 2020, s. 12).

Tutkimuksen kannalta keskeisten muuttujien tarkastelu käyttäen frekvensseihin liittyviä esityksiä ja erilaisia tunnuslukuja on tarpeen tutkijan pääsemiseksi sisään omaan tutkimusaineistoonsa ja saadakseen siitä hyvän käsityksen (Tähtinen ym. 2020, s. 91–92). Ammattinimikkeiden lisäksi uusia taustamuuttujia muokattiin vastaajien iästä, työkokemuksesta, herätysliiketaustasta ja rippikouluikäluokan koosta. Rippikouluikäluokan koko kuvaa kasvatustyössä hyvin seurakunnan kookoa ja sitä käytettiin tässä tutkimuksessa seurakunnan koon mittarina.

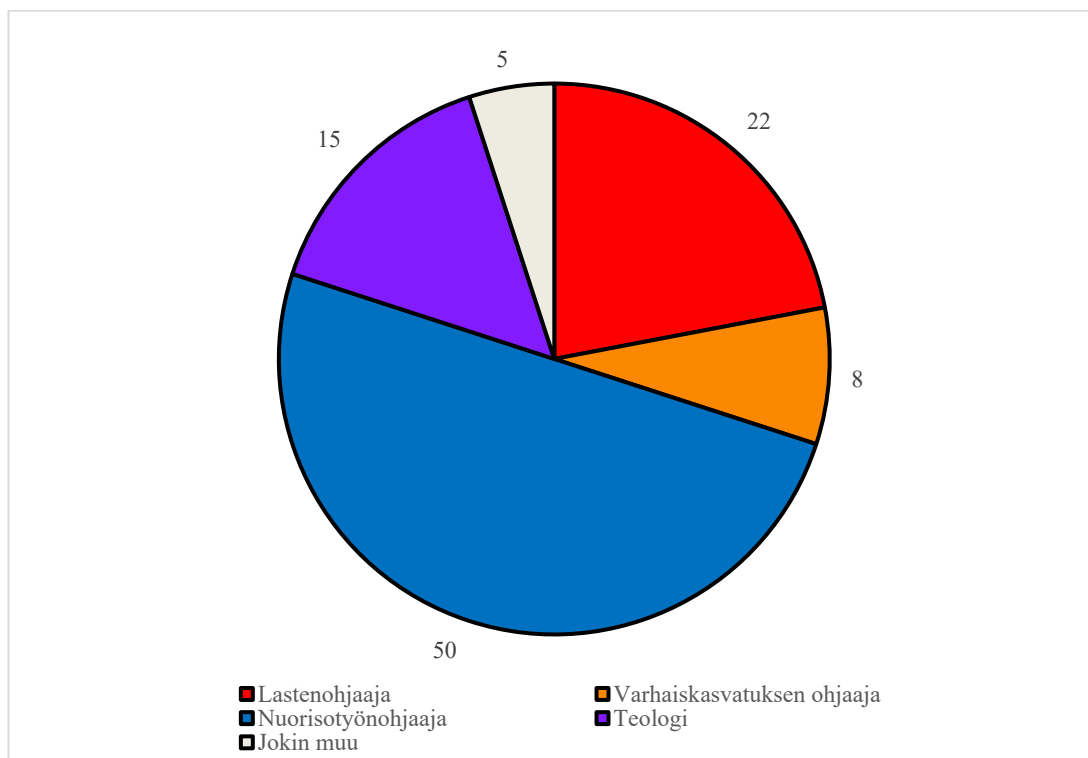
Vastaajamäärät hiippakunnittain jakaantuivat melko tasaisesti, lukuun ottamatta Porvoon hiippakuntaa, jossa vastaajien määrä jäi selvästi pienemmäksi. (kuvio 1)

Kuvio 1. Kirkon kasvatuksen barometritutkimuksen vastaajamäärät (%) hiippakunnittain tarkasteltuna. N= 325.

Kirkon kasvatuksen kentässä on käytössä melko laaja ammattinimikkeistö, jossa useamman ammattinimikkeen taustalla on sama koulutustausta. Osa vastaajista oli ilmoittanut tutkinnokseen esimerkiksi nuorisotyön ohjaajan opistotasaisen tutkinnon, ruotsinkielisen tutkinnon nimen tai useamman käydyn tutkinnon. Ennen

varsinaista tutkimusanalyysia tarkastelimme vastauksia yhdessä ja luokittelimme yhteistyössä ohjaavien opettajien kanssa taustamuuttujia uudelleen. Puolet vastaajista oli kirkon nuorisotyönohjaajia tai yhteisöpedagogeja (50 %), lastenohjaajia oli 22 prosenttia, teologeja 15 prosenttia ja varhaiskasvatuksen ohjaajia 8 prosenttia. Vaihtoehto jokin muu jäi koskemaan enää viittä prosenttia vastaajista, kuten kuvioista 2 ilmenee. Näitä olivat esimerkiksi diakonit ja kanttorit.

Kuvio 2. Kasvatuksen työntekijöiden ammatillinen tausta uudelleen luokiteltuna (%). N=325.

Vastaajista naisia oli 250 (77 %), miehiä 63 (19 %) ja neljä prosenttia vastaajista ei halunnut sanoa tai ilmoitti sukupuolekseen jokin muu. Kirkon tilastojen mukaan vuonna 2020 työntekijöistä 71 prosenttia oli naisia ja 29 prosenttia miehiä (Suomen ev.lut. kirkko 2022). Vastaajien iän keskiarvo oli 43 vuotta ja mediaani 42 vuotta. Kirkon tilastojen mukaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden keski-ikä oli vuonna 2021 47 vuotta ja nuorisotyönohjaajien 42 vuotta (Suomen ev.lut kirkko, 2022).

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksen on tuotettava uutta tietoa (Vilkka, 2015, s. 44). Tutkimuksessamme erityisesti kouluikäistyöstä ja peruskoulujen kanssa tehtävästä yhteistyöstä ei viime aikoina ollut tehty tutkimuksia, myöskään Raamatun käyttöä työvälineenä ei ole aikaisemmin juurikaan tutkittu. Tutkijoina meillä kaikilla oli vahva osaaminen kirkon kasvatuksen alalta, mikä toi tullessaan eettisen haasteen perustiedon ja erityistiedon käsittelyyn. Lähtökohdaksi on hyvä valita tarkka ja huolellinen viittaaminen sekä lähdeviitteiden merkitseminen (Vilkka, 2015, s. 45). Työelämäyhteys on keskeinen vaatimus ammatikorkeakoulun opinnäytetöissä (Vesterinen & Alavaikko, 2020, s. 166). Keskeisenä työelämäkumppanina tässä toimi Kirkon tutkimus ja koulutus työn tilaajana ja monialainen ohjausryhmä.

Tutkimuksen pätevyys eli validiteetti varmistetaan huolellisella suunnittelulla ja tarkasti harkitulla tiedonkeruulla, jotta tutkimus mittaa oikeata asiaa. Kysymysten tulee kattaa koko tutkimusongelma sekä mitata kysyttyä asiaa. (Tähtinen ym., 2020, s. 27.)

Luotettavuus eli reliabiliteetti kuvaa tulosten tarkkuutta ja sitä, että tulos on toistettavissa (Tähtinen ym., 2020, s. 28; Vilkka 2015, s. 194). Sisäinen reliabiliteetti voidaan todeta mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan (Tähtinen ym., s. 178). Tätä varmistimme huolellisella analyysillä, toistamalla mittauksia uudestaan ja tarkistamalla mittaustuloksia.

Luotettavuutta lisää tarpeeksi suuri ja edustava otos (Tähtinen, 2020, ym. s. 178). Otoksen suuruutta yritimme kasvattaa mainostamalla tutkimusta eri kanavissa sekä pidentämällä kyselyn aukioloaika. Vastausprosentti olisi voinut olla suurempikin, mutta arvioimme otoksen olevan luotettavuuden kannalta riittävä. Tulevaisuudessa kasvatuksen barometrin vastausprosenttia olisi ehkä mahdollista nostaa käyttämällä kirkkohallituksen sähköpostilistoja kuten diakoniabarometrissa tehdään. Näin kyselyyn vastaaminen koettaisiin selkeämmin työtehtävänä ja tärkeänä kehittämisen mahdollisuutena.

4.5 Barometri–julkaisun koostaminen ja tulosten julkistaminen

Tutkimusartikkelit kukin opiskelija kirjoitti itsenäisesti touko–lokakuun aikana. Teksteistä annettiin palautetta yhteisissä etäkokouksissa kesä-, elo- ja syyskuussa, niitä hiottiin opettajien kanssa erikseen sovituissa ohjauksissa sekä heiltä saadun palautteen perusteella. Myös ohjausryhmä kokoontui kahdesti (elo- ja lokakuussa) kommentoimaan sen hetkisiä artikkeleita. Barometrijulkaisuun pyydettiin artikkeleja myös ohjausryhmäläisiltä ja heidän edustamiltaan taustatahoilta.

Kirkon kasvatuksen barometri 2022 julkaistaan Kirkon tutkimus- ja koulutusyksikön verkkojulkaisuja -sarjassa alkuvuonna 2023. Varsinaisen teoksen julkaisu tapahtuu Nuori 2023 päivillä Jyväskylässä huhtikuussa 2023. Kouluyhteistyön ja kouluikäisten toiminnan osalta tulosten julkistaminen tapahtui myös kirkon johtavien nuorisotyönohjaajien työkokouksessa Seinäjoella 1.11.2022 omassa kanavassaan. Kanava oli nimeltään ”Kouluikäiset seurakunnassa ja seurakunta koulussa – välähdyksiä Kirkon kasvatuksen barometrissa 2022.”

Olemme myös tehneet opintoihin liittyen opinnäytetyön julkistamissuunnitelman, jossa monipuolisesti on mietitty, mitkä kaikki kohderyhmät tämän tutkimustiedon tulisi tavoittaa ja miten se onnistuisi. Haluamme osaltamme parantaa suuren yleisön tietämystä kirkon kasvatuksesta. Mediatiedote ajoitetaan Nuori2023 päivien yhteyteen. Kohderyhmää ovat kirkon kasvatuksen työntekijät, päättäjät niin kirkon kuin yhteiskunnankin puolella, alan opiskelijat ja yhteistyökumppanit.

Kyselyn lähtiessä maaliskuussa levitykseen perustimme Instagram-tilin @kasvatuksenbarometri2022. Pienellä panostuksella saimme sinne lyhyessä ajassa 85 seuraajaa ja mainostimme kyselyä sitäkin kautta. Tulosten julkistamisen yhteydessä aiomme hyödyntää myös tätä sosiaalisen median kanavaa jakamalla kiinnostavia nostoja siellä. Tarkoitus on sitäkin kautta tavoittaa kirkon kasvatuksen ammattilaisia, mutta myös muita aiheesta kiinnostuneita.

5 TULOKSET

5.1 Osallisuuden poluilla

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttamista koskevassa osiossa haluttiin selvittää, miten seurakuntien kasvatustyössä toimivat työntekijät arvioivat lasten, nuorten ja perheiden osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista seurakunnassa. Kysymyksissä käytettiin pääasiassa Likert-asteikkoa ja yhtä strukturoitua kysymystä. Lisäksi kahdella avokysymyksellä saatiin kattavasti tietoa osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien käytännöistä sekä osallisuuden arvioinnin tavoista.

Barometrikyselyyn vastanneista kasvatuksen työntekijöistä 96 prosenttia piti hengellisen kasvun tukemista tärkeänä osana kirkon kasvatustyötä. Vastaajat pitivät tärkeänä myös osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista. Yli 90 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että on tärkeitä antaa mahdollisuuksia toteuttaa toimintaa itse, vahvistaa lapsen ja nuoren kykyä toimia seurakunnan jäsenenä ja antaa mahdollisuuksia vastuuseen ja vaikuttamiseen.

Osallisuus ja vaikuttaminen nähtiin kuuluvaksi kirkon kasvatukseen, mutta tutkimus osoittaa, että sen toteutumiseksi on vielä tehtävä töitä. Osallisuuden yhtenä mittarina käytetään perinteisesti tilastointia ja lukuja. On haasteellisempaa mitata, miten joku toimii osana yhteisöä ja tuntee kuuluvansa siihen. Tulosten mukaan 65 prosenttia vastaajista arvioi lasten ja perheiden olevan osa yhteisöä, 49 prosenttia vastaajista arvioi heidän toimivan yhteisössä ja 43 prosenttia että lapset ja perheet tuntevat kuuluvansa yhteisöön. Puolet vastaajista arveli lapsilla, kouluikäisillä ja nuorilla olevan mahdollisuuksia heille suunnatun toiminnan suunnitteluun, mutta kysyttäessä jumalanpalvelustoimintaan vaikuttamisen mahdollisuuksia, enää alle viidennes (18 %) oli edes osittain samaa mieltä. Silmiin pistävää oli erityisesti arvioinnin puute. Puolet vastaajista (50 %) vastasi, ettei toimintaa arvioida yhdessä säännöllisesti. Lasten, kouluikäisten ja nuorten osalta joka neljäs (24 %) ja perheiden osalta joka kuudes (15 %) vastasi olevansa edes

jokseenkin samaa mieltä arvioinnin toteutumisesta. Avovastauksista nousi lisäksi esille vahva arvioinnin työntekijäkeskeisyys.

Toiminnassa mukana olevien ja vaikuttamaan pääsevien joukko on pieni. Avovastauksissa työntekijät nostivat esille kysymyksen siitä, miten kuullaan heitä, jotka eivät ole aktiivisessa toiminnassa mukana. Nuorisotyössä näkyi paremmin yhteinen suunnittelu, toiveiden huomiointi, asiakaspalautte ja nuorten vaikuttajaryhmätoiminta. Toimintakulttuurin ei koettu tukevan osallisuutta ja vaikuttamista.

Osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyen haluttiin tietää, ovatko seurakuntien kasvatuksen työntekijät osallistuneet koulutuksiin, jotka liittyisivät osallisuuden ja vaikuttamisen vahvistamiseen. Joka kolmas (28 %) barometrikyselyyn vastannut työntekijä koki saaneensa paljon ja 41 prosenttia jonkin verran lisä- tai täydennyskoulutusta lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen. Kasvatuksen esihenkilö tai tiimivastaavan tehtävissä toimineet vastaajat olivat saaneet lisä- ja täydennyskoulutusta muita työntekijöitä enemmän. Lisä- tai täydennyskoulutuksella oli selvä yhteys osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien toteutumiseen. Huomattavaa kuitenkin on, että lähes 40 prosenttia kaikista vastaajista arvioi tarvitsevansa lisä- ja täydennyskoulutusta osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamiseen.

Lisä- tai täydennyskoulutus sekä sen määrä oli yhteydessä siihen, kuinka vastaajat arvioivat lapsen, kouluikäisen, nuoren tai perheen voivan vaikuttaa heille suunnatun toiminnan suunnitteluun, jumalanpalvelustoimintaan ja toiminnan arviointiin.

5.2 Työntekijöiden Raamatun käyttö

Työntekijöiden Raamatun käyttöön ja hengelliseen elämään liittyvässä tutkimuksessa etsittiin vastauksia siihen, miten kasvatuksen työntekijät käyttävät Raamatua yksityisesti ja omassa työssään työvälineenä sekä miten seurakunnissa tuetaan lasten ja nuorten ohenevaa Raamatun käyttöä ja tuntemusta, lisäksi taustalla oli ajatus jakaa erilaisia ideoita Raamatun käytöstä. Vastauksia haettiin niin

strukturoiduilla, sekamuotoisilla kuin avoimillakin kysymyksillä, myös Likertin asteikkoa hyödyntäen.

Suurin osa kasvatuksen työntekijöistä on sitä mieltä, että Raamattu on tärkeä ja se on Jumalan puhetta ihmisille. Heillä on myös toive ymmärtää Raamattua paremmin. Raamatun lukemista ja opettamista pidetään tärkeänä osana kasvatus-työtä. Samalla koetaan kuitenkin, että tämän ajan ihmisten kiinnostus Raamattua kohtaan on vähäistä, Raamattu on ihmisille yhä vieraampi ja että ihmisten ennakkokäsityksiä Raamattua kohtaan on vaikea muuttaa. Joka toinen on huolestunut siitä, että Raamattu nähdään vain satukirjana. Noin puolet työntekijöistä uskoo Raamatussa kerrottujen ihmeiden todella tapahtuneen. Toisaalta puolet työntekijöistä ei pidä tärkeänä Raamatun lukemista läpi vähintään kertaalleen. Työntekijöitä näyttää jakavan erilaiset näkemykset Raamatusta ja sen tulkintatavoista. Näkemuseroja on havaittavissa erityisesti eri herätysliiketaustaisilla työntekijöillä ja sukupuolen moninaisuuteen eri tavoin suhtautuvilla työntekijöillä.

Työntekijöiden hengellisen elämän hoitamista työn ulkopuolella analysoidaan tarkemmin jumalanpalvelusbarometrissä Jouko Porkan kirjoittamana. Keskityin tutkimaan tarkemmin vapaa-ajalla tapahtuvan Raamatun käytön yhteyttä työhön. Rukoileminen on kaikkein yleisin tapa harjoittaa omaa hengellisyyttä, siihen liittyy myös siunauksen pyytäminen päivään. Hengellisen musiikin kuunteleminen on nostanut suosiotaan sitten edellisen barometritutkimuksen. Raamattua lukee viikoittain kaksi viidestä (41 %) ja kuukausittain joka neljäs (26 %) työntekijä. Raamattua useammin lukevat näyttävät pitävän sitä muita enemmän itselleen tärkeänä, he kokevat ymmärtävänsä sen pääpiirteet hyvin, haluaisivat ymmärtää sitä paremmin ja uskovat sen olevan Jumalan puhetta ihmisille. Raamattua useammin lukevat pitävät sen käyttämistä myös työssä tärkeänä ja he ovat hankkineet muita enemmän lisä- ja täydennyskoulutusta. Työntekijän Raamatunlukemisen aktiivisuudella näyttää olevan vaikutusta myös siihen, miten paljon hän käyttää Raamattua puheissa, somepostauksissaan tai tuo esille seurakunnan tiloihin.

Raamattu 1992 on selkeästi käytetyin käännös työntekijöiden, erityisesti nuorisotyönohjaajien ja teologien keskuudessa. Lasten kuvaraamatut ovat myös laajalti käytössä, erityisesti naisilla ja lastenohjaajilla. UT2020 on tullut tunnetuksi ja

näyttää olevan laajasti vähintäänkin satunnaisessa käytössä. Selkoraamattua käyttää ainakin satunnaisesti yli puolet työntekijöistä. Myös Raamattu 1933/38 on vielä käytössä noin joka kolmannella työntekijällä. Erilaiset Raamattu-sovellukset näyttävät olevan vieraita suurimmalle osalle.

Kirkon kasvatuksen työntekijöistä kolme neljästä (74 %) kertoo käyttävänsä Raamattua työssään säännöllisesti. Yksi viidestä (21 %) käyttää Raamattua jonkin verran ja joka kahdeskymmenes (5 %) satunnaisesti. Eniten käytetty tapa käyttää Raamattua on kertoa Raamatun kertomuksia toisille. Suurin osa työntekijöistä myös lukee Raamattua toisille, keskustelee Raamatusta, opettaa käyttämään sitä, tuo esille Raamatunkohtia pitämissään puheissa, käyttää värityskuvia tai toteuttaa erilaisia Raamattuaiheisia rastiratoja tai hartauspolkuja. Vähäisemmäksi jää monien pelillisten tapojen käyttö ja valmiiden, olemassa olevien materiaalien hyödyntäminen.

Joka neljäs työntekijä (28 %) on hankkinut jonkinlaista lisä- ja täydennyskoulutusta Raamatun sisällöstä ja sen käytöstä. Koulutuksissa mainitaan kirkon koulutuskeskuksen, hiippakuntien, herätysliikkeiden, järjestöjen ja vapaiden suuntien järjestämiä niin raamattuteologisia kuin menetelmiin liittyviä hyvin eri pituisia koulutuksia.

Raamatun käyttöä työssä lisäisi avointen vastausten perusteella oma aktiivinen ote ja oma säännöllinen lukeminen, sekä uudet ja innostavat lisäkoulutukset, joiden kautta oma osaaminen ja ymmärrys vahvistuisi. Uusia hauskoja ja mielekkäitä materiaaleja, ideoita ja menetelmiä kaivattiin helposti saataville. Monet hyvät käytännöt olisi hyvä saada jakoon ja työntekijöille paremmin tietoon se, mitä kaikkea on tarjolla. Useampi kaipasi erilaista työnkuvaa ja työn uudelleen järjestelyä, jolloin aikaa jäisi paremmin Raamatun lukemiseen, pohtimiseen, suunnitteluun, valmisteluun ja kohtaavaan työhön. Nuorilta toivottiin myös oma-aloitteisuutta ja kiinnostuksen kasvamista Raamattua ja raamattupiirejä kohtaan. Yleinen ilmapiiri, koko työyhteisön innostuminen, yhteinen työnäky tiimissä, samanhenkiset työkaverit, kannustus työyhteisössä Raamatun käyttöön, Raamatun pitäminen koko kirkossa enemmän Jumalan sanana ja Raamatun käytön tuominen esiin johdon tasolta olivat myös isossa roolissa. Myös kouluyhteistyössä koetaan

haastetta ja Raamattua käytettäisiin enemmän, jos päivänavauksissa saisi olla hengellistä sisältöä tai löytyisi yhtenäinen linja Raamatun käytölle koulussa. Omakohtainen kokemus Raamatun vaikutuksesta elämään oli yksi Raamatun käyttöä lisäävä tekijä. Rohkeuden kasvaminen mainittiin myös.

5.3 Kouluikäiset kirkossa vuonna 2021

Kouluikäisten parissa tehtävää työtä seurakunnissa tutkittiin tässä tutkimuksessa työntekijöiden näkökulmasta vuoden 2021 ajalta. Kysymykset kohdistettiin vain niille kasvatuksen työntekijöille, jotka osallistuvat kouluikäisten parissa tehtävään työhön. Heitä oli kaiken kaikkiaan 72 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista (N=325). Joitakin kysymyksiä kohdistettiin vain työstä vastaaville, joita oli kyselyyn vastanneista kouluikäisten parissa työtä tekevistä 65 prosenttia (N=234).

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, onko työ kouluikäisten parissa löytänyt uusia toimintamuotoja, jotka ovat mukana yhteiskunnan muutoksessa. Tukevatko toimintamuodot edelleen lapsen kasvua kokonaisvaltaisesti ja perustuvat ne kirkon perustehtävään. Lisäksi tarkoitus oli tuoda näkyväksi erilaisia työn tekemisen tapoja sekä asioita, joita kouluikäisten toimintaan osallistuvat työntekijät pitävät tärkeänä työn suunnittelussa ja toteutuksessa tällä hetkellä. Näkökulmina olivat myös pandemia-ajan vaikutukset toimintaan sekä työntekijöiden tulevaisuuden näkemykset työhön liittyen; mitä työ olisi, jos jokainen voisi tehdä sitä itse parhaaksi katsomallaan tavalla ilman mitään työtä määrittäviä reunaehtoja.

Tutkimuksesta selvisi, että nuoristyönohjaajat ovat edelleen se ammattiryhmä, joka pääasiassa vastaa tästä 7–14-vuotiaiden parissa tehtävästä työstä. Ilahduttavaa on kuitenkin, että myös lastenohjaajia, varhaiskasvatuksen ohjaajia ja teologeja osallistuu kouluikäisten parissa tehtävään työhön jo melko paljon. Myös kanttoreita ja diakoneja osallistuu jonkin verran tähän työhön.

Kouluikäisiä tavoitettiin kaikista 7–14-vuotiaiden ikäluokista. Parhaiten tavoitettiin 7–10-vuotiaita ja hieman vähemmän 11–12-vuotiaita. Tavoitettavuus laski selvästi 13–14-vuotiaiden kohdalla, mutta seurakunnissa järjestettiin kuitenkin

paljon toimintaa myös kohdennetusti tälle 11–14-vuotaiden ikäryhmälle heidän tavoittamiseen. Tutkimuksessa selvitettiin myös seurakunnissa toimivien kerhonohjaajien määrää. Kerhonohjaajia osallistui kouluikäisten parissa tehtävään työhön vapaaehtoisina ohjaajina seurakunnan kasvatuksen työntekijöiden ohella lähes kaikkien vastaajien seurakunnissa. Vain yksi kymmenestä (11 %) kertoi, ettei heillä ole yhtään kerhonohjaajaa. Eniten kerhonohjaajia oli selvästi suurimmissa seurakunnissa, mutta pienemmissä seurakunnissa kerhonohjaajia oli kuitenkin suhteessa enemmän yhtä rippikoululaista kohden. Yli 20 kerhonohjaajaa oli vain 10 prosenttia vastaajien seurakunnissa.

Työmuodoista tärkeimpinä nousivat esille leirit ja kerhotoiminta. Niitä järjesti lähes 90 prosenttia seurakunnista. Koulu yhteistyön merkitys näyttäytyi myös erittäin merkittävänä kouluikäisten parissa tehtävänä työmuotona. Kymppisynttärیتapahtuma oli edelleen selvästi tärkeä valtakunnallinen tapahtuma, jota järjesti vastaajien mukaan kolme neljästä (76 %). Sosiaalisen median kanavissa toimintaa oli järjestetty kouluikäisille vain 29 prosentissa vastaajien seurakunnista, vaikka varsinaista kokoavaa toimintaa oli jouduttu rajoittamaan joissakin seurakunnissa vuoden 2021 aikana paljonkin. Hiippakunnittain toiminnan järjestämisessä oli jonkun verran eroja, jotka näkyivät eniten koko kauden kestävässä kerhotoiminnassa verrattuna lyhempiaikaiseen kurssitoimintaan ja tapahtumiin. Helsingin hiippakunnan alueella oli selvästi nähtävillä jonkinlaista toimintakulttuurin muutosta kohti lyhytaikaisempaa kurssimuotoista toimintaa ja tapahtumia.

Pandemia-aika oli vaikuttanut toimintaan joissakin seurakunnissa merkittävästi, kun taas toisissa kouluikäisten toimintaa oli pidetty yllä pieniä katkoksia lukuun ottamatta lähes koko ajan. Toiminnan tauottaminen oli vaikuttanut joissakin seurakunnissa lapsimääriin laskusuuntaisesti, eikä toiminnan käynnistymisen jälkeenkään ole päästy pandemia-aikaa edeltäviin kävijämääriin. Toisaalla taas tulijoita oli ollut runsaasti, kun toimintaa oli jälleen saatu järjestää. Useista vastauksista kävi ilmi, että pandemia-aika oli selvästi vaikuttanut eniten koulu yhteistyöhön ja muuhunkin yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa vähentävästi. Toisaalta pandemia-aika oli antanut mahdollisuuden uudistaa työtä ja kehittää sille uudenlaisia toimintamuotoja.

Kyselyyn vastanneista 43 prosenttia kertoi, että heillä järjestettiin toimintaa kouluikäisille ja heidän perheilleen. Vanhempi ja lapsi -toimintaa oli 35 prosenttia vastaajien seurakunnista ja vain 20 prosenttia kertoi, että heillä oli toimintaa kouluikäiselle oman kumminsa kanssa. Jopa neljä viidestä (44 %) vastaajasta kertoi, että heillä ei ole tällaista toimintaa lainkaan. Vastaajien tulevaisuuden näkyä oman työn suhteen kysellessä nousi kuitenkin vahvasti esille kouluikäisten ja heidän perheidensä parissa tehtävän työn kehittämisen tarve sekä sen lisääminen, sillä työntekijät ovat entistä enemmän huolissaan vanhempien jaksamisesta ja perheiden taloudellisesta selviytymisestä pandemia-ajan tuomien haasteiden myötä.

Kouluikäisten parissa tehtävää työtä markkinoitiin selvästi eniten sosiaalisen mediankanavissa (92 %). Koulut olivat erityisen tärkeässä roolissa kaikenkokoisten seurakuntien toiminnan markkinointikanavina. Suurimmissa seurakunnissa postitettiin eniten mainoksia kohdennetusti lapsille sekä huoltajille kuin pienemmissä. Sosiaalisen median jälkeen tärkein markkinointikanava oli kuitenkin suullisesti tulevista tapahtumista kertominen erilaisissa yhteyksissä (73 %).

Sosiaalisen median käytössä kouluikäisten parissa tehtävässä työssä oli selkeästi nähtävissä sen tärkeä merkitys nimenomaan markkinoinnissa. Toimintaa tälle ikäryhmälle sosiaalisen median kanavissa oli järjestänyt vain yksi kolmesta vastaajasta (29 %). Sosiaalista mediaa käyttävät toiminnan järjestämiseen eniten nuorimmat työntekijät ja vähiten keski-ikäiset ja vanhimmat. Instagram, WhatsApp ja Facebook olivat eniten käytetyt sosiaalisen median kanavat, joita käyttivät vastaajat kaikista ikäryhmistä. Sosiaalisen median sisältöjä tuotettiin edelleen pääosin työntekijävoimin, sillä vain kuudesosa (14 %) vastaajista kertoi tuottavansa sisältöjä yhdessä lasten kanssa. Kouluikäisten näkökulman sosiaalisen median sisältöjen tuottamisessa huomioi kuitenkin 45 prosenttia vastaajista, mutta vain yksi viidestä (19 %) kysyi lapsilta, mitä he haluaisivat siellä olevan.

Oman työnsä painopisteitä kouluikäisten parissa tehtävässä työssä kysyttäessä vastaajat ottivat selkeästi eniten huomioon ulkopuolisuuden ehkäisyyn ja lähimmäisenrakkauteen liittyviä asioita. Eniten vastaajat valitsivat yhdeksästä vaihtoehdosta ”hyväksyä ja ottaa mukaan nekin, joka muuten jäisivät ulkopuolelle”.

Seuraavaksi eniten valittiin vaihtoehtoja “ohjata lapsia vastuun kantamiseen, toisten huomioimiseen ja auttamiseen” sekä “ylläpitää positiivista suhtautumista elämään ja tulevaisuuteen”. Työn suunnitteluvaiheessa huomioitavia asioita kysyttäessä vastaajilla painottuivat eniten ulkoiset seikat, kuten turvallisuusnäkökulmat ja resurssi- ja tilakysymykset kuin toimintamallit ja kasvatuksen linjaukset, kuten LAVA ja Polku –toimintamalli. Lapsilta saatu palaute ja yhteisöllisyys olivat kuitenkin vastaajilla viiden tärkeimmän asian joukossa. Huomionarvoista oli myös kristillisen tradition välittäminen työn suunnitteluvaiheessa, joka jäi vasta sijalle 11. Erityisesti ammattiryhmittäin tarkasteltuna tämä jäi vielä nuoristyönohjaajilla selvästi vähemmälle huomiolle muihin ammattiryhmiin verrattuna.

Vastaajien tulevaisuuden visioita kysyttäessä, heille annettiin mahdollisuus pohdita asiaa siltä kannalta, että mitä työ olisi, jos he saisivat tehdä sitä juuri niin kuin itse parhaaksi näkevät ilman mitään rajoituksia. Monesta vastauksesta nousi esille kokoavan toiminnan tärkeä merkitys. Erityisesti leiri- ja retkitoiminnan sekä tapahtumien ja avoimen toiminnan lisääminen oli monilla toiveissa. Myös eri ikäluokille olisi kohdennetusti enemmän toimintaa ja toiminta tavoittaisi kaikki. Toiminnan monipuolistaminen ja hengellisyyden lisääminen tulivat esille. Eri toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä toivottiin enemmän, sillä se mahdollistaisi toiminnan kehittämisen ja lisäämisen. Useammasta vastauksesta nousi toive, että yhteistyötä tehtäessä seurakunta saisi pitää esillä kristillistä sanomaa ja traditioita. Kouluyhteistyö olisi tiivistä ja työntekijä voisi olla kouluilla kohtaamassa lapsia välitunneilla ja koulun jälkeen. Kouluikäisille ja heidän perheilleen suunnatulle työlle nähtiin myös erityistä tarvetta ja siihen vastaajat laittaisivat paljon enemmän resursseja kuin nyt on mahdollista. Resurssien väheneminen huolestutti muutenkin vastaajia, sillä seurakuntien varat vähenevät tulevaisuudessa ja vähennyksiä joudutaan tekemään väistämättä jostakin.

5.4 Seurakunnan ja peruskoulun yhteistyön nykytila

Kouluyhteistyöstä haluttiin tällä tutkimuksella kartoittaa, mikä on sen tilanne nyt, millä tasolla motivaatio sen tekemiseen on ja millaisia muutoksia korona sai aikaan tällä saralla. Opetushallitus julkaisi syyskuussa 2022 pitkään odotetun

uusimman ohjeistuksensa katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa. Yhdessä aiempien linjausten kanssa se tarjoaa seurakuntien ja koulujen väliseen yhteistyöhön monia mahdollisuuksia. Kirkkohallitus ja Opetushallitus ovat toimineet monin tavoin yhteistyössä, jotta koulu yhteistyöhön olisi selkeät raamit sekä käytännön apuja tarjolla. Neljän korin yhteistyömalli sekä paikallissopimus pohja ovat keskeisimmät apuvälineet.

Koulu yhteistyötä käsitteleviin kysymyksiin Webropol-kyselyssä vastasivat vain he, joiden työ sisältää peruskoulun kanssa tehtävää yhteistyötä. Vastaajia näihin kysymyksiin kertyi 229 henkilöä, joka on yli 70 prosenttia kaikista vastaajista. Vastaajien suuri määrä osoittaa, että koulu yhteistyö koskettaa valtaosaa kirkon kasvatuksen työntekijöistä. Määrä on myös riittävä, jotta tuloksista voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä.

Yhteydenpito seurakunnan ja koulun välillä on aktiivista, miltei puolet (45 %) vastanneista ilmoitti olevansa yhteydessä yksittäiseen kouluun lähes joka viikko. Vastaajan työkokemus oli merkittävä tekijä siinä, kuinka aktiivista yhteydenpito oli. Toiminta koettiin seurakunta-vetoiseksi ja varsinkin oppilaiden vaikutusmahdollisuudet pieniksi. Yli puolet vastaajista (57 %) ei nähnyt oppilailta olevan vaikutusmahdollisuuksia toimintamuotoihin ja vain joka kuudes (17 %) ilmoitti, että oppilailta kerättiin siihen liittyvää palautetta.

Toimintamuodoista koulukirkot, oppitunnit ja ryhmäytykset olivat yleisimpiä. Aiheelliseksi lopettaa nimettiin vain päivänavaukset ja sekin vain muutamissa avovastauksissa. Koulu yhteistyö nähdään tärkeänä, sillä kolme neljästä vastaajasta (75 %) ilmoitti olevansa motivoitunut sen tekemiseen. Myös rehtorien ja opettajien suhtautumisen koki suuri enemmistö (66–70 %) positiivisena. Vain päättäjien arvostus työmuotoa kohtaan jäi vastaajien kokemuksissa enemmistöllä (61 %) joko negatiiviseksi tai epävarmaksi.

Uskontojen moninaisuus tuli vastauksissa esiin hyvin harvoin ja sen äärellä työntekijät kokivat osaavansa toimia. Kirkkoa kohtaan kohdistuvaa negatiivista asennetta kohtasivat useammin uudet työntekijät.

Apuvälineistä korimalli oli laajasti (58 %) käytössä, paikallissopimusmalli harvemmin. Avovastauksissa esiin nousi korimallin selkeyttävän ja antavan perustelut toiminnalle. Eri korien koettiin tuovan esiin kouluysteistyön moninaisuuden. Kriittikinä esitettiin uskonnon harjoittamisen jäävän muiden korien jalkoihin. Paikallissopimuksia kertoi laadittaneen alle puolet (41 %) vastaajista ja merkittävän suuri osa vastaajista (32 %) ei osannut sanoa, onko sellainen tehty. Avovastausten perusteella vain harva (39 %) käytännössä koulutyötä tekevä kertoi itse olleensa mukana sopimuksen laatimisessa.

Korona-aikana toimintamuotoja pystyttiin enemmistön (58 %) mielestä muuttamaan ketterästi ja avovastausten perusteella kouluysteistyön merkitys korostui, vaikka se määrällisesti väheni. Yksimielisyys siitä, että kouluysteistyö on tärkeä työmuoto myös tulevaisuudessa, oli merkittävä (93 %).

6 YHTEENVETO

6.1 Pohdinta

Aiheiden muodostuessa huomasimme vaikeimmaksi tehtäväksi tutkimuskysymysten terävöittämisen ja kysymyslomakkeelle tulevien kysymysten määrällisen rajaamisen. Jouduimme karsimaan kysymyksiä jokaisen aiheen kohdalla ja sulkemaan monia kiinnostavia näkökulmia pois tutkittavasta alueesta. Kyselyn lyhentämiseksi pois jäivät mm. lapsivaikutusten arviointi ja nuorten vaikuttajaryhmätoiminta, jotka olisivat olleet osallisuuden keskeisiä kirkossa käyttöön otettuja toimintatapoja. Kyselyyn vastanneiden määrä näytti ensin jäävän huolestuttavan alhaiseksi, mutta jatkamalla vastausaikaa, saimme aineistoa tarpeeksi, jotta määrällinen analyysi oli mahdollista. Prosessin aikana meitä haastoivat myös tutkijatiimissä tapahtuneet muutokset, kun sukupuolisuus–aihetta tutkinut opiskelija jättäytyi pois kesken prosessin.

Tutkimustuloksia tarkastellessamme huomasimme, kuinka osallisuuden teema nousi esille lähes jokaisessa tutkimusaiheessamme. Tutkimuskysymykseen siitä, miten osallisuus ja vaikuttaminen toteutuvat tänä päivänä kasvatuksen työntekijöiden arvioimana, saimme vastauksen, jonka mukaan osallisuuden toteutumisessa on paljon kehitettävää. Tulokset ovat saman suuntaisia KKB 2020:n kanssa. Tutkimusten väliin sijoittunut koronapandemia selittää osaltaan muutoksen hitautta. Vastauksista oli nähtävissä kasvatuksen työntekijöiden huoli siitä, että he kokivat mahdollisuuksia vaikuttamiseen perheille annettavan, mutta motivoinnin siihen olevan vaikeaa. Kouluikäisten parissa tehtävässä työssä osallisuus näyttäisi toteutuvan melko hyvin, sillä vastausten perusteella etenkin työn suunnitteluvaihetta koskevissa vastauksissa yhteisöllisyys ja lapsilta saatu palaute olivat tärkeässä roolissa monilla vastaajilla.

Työntekijän täytyy tiedostaa osallisuuden eri asteet, jotta hän voi mahdollistaa yksilön kasvun osallisuuteen. Vahvaan osallisuuteen tarvitaan toimintakulttuuri, joka tukee osallisuutta. Vaikuttamismahdollisuudet eivät toteudu, jos annetaan mahdollisuus vaikuttaa vain pinnallisiin asioihin. (Huomo 2018, s. 82.) Jo pitkään on puhuttu suunnittelukulttuurin muutoksesta. Kuitenkin toimintaa suunnitellaan

jopa ennen kauden alkua, jolloin osallistujat eivät pysty vaikuttamaan todelliseen toiminnan suunnitteluun. Seurakuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia toiminnan rakenteisiin on vahvistettava (Huomo, 2018, s. 82–83). Lasten tuottama tieto on usein repaleista ja pistemäistä ja mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sen enemmän lapsen tuottamaa näkökulmaa joudutaan sanoittamaan. Tarvitaan laajempaa vuorovaikutusta lasten, nuorten, aikuisten ja eri alojen ammattilaisten kesken. Osallisuuden toteutumisen haasteena näyttää olevan aikuisten kyky käsitellä lasten ja nuorten tuottamaa tietoa. (Stenvall, 2021.) Lisä- ja täydennyskoulutusta kannattaisikin suunnata sekä työntekijöille että luottamushenkilöille.

Koulutusta kaivataan myös Raamatun sisällöstä ja sen käyttämisestä. Kirkon koulutusta tulisikin kehittää jatkossa niin, että suurin osa kasvatuksen työntekijöistä saisi halutessaan Raamattuun liittyvää koulutusta helposti ja nopeasti vaikkapa virtuaalikurssien kautta. Koulutuksen tulisi olla kaikkien ulottuvilla riippumatta seurakunnan taloudellisesta tilanteesta ja koulutusresursseista kuten esimerkiksi työnohjaus tällä hetkellä. Raamatun tärkeänä pitämisen tulisikin lähteä kirkon hallinnon taholta työntekijöille ja työntekijöiltä eteenpäin lapsille, nuorille ja perheille. Avoimissa vastauksissa mainittiin useasti työympäristön merkittävä vaikutus yksittäisen työntekijän Raamatun käyttöön. Työyhteisön tuki ja yhteinen positiivinen asenne Raamattuun rohkaisee sen aktiivisempaan käyttöön. Muutosta tarvitaan laajasti, ei vain yksittäisen työntekijän ajattelussa.

Tulokset ovat samansuuntaisia Annika Lähteenmäen tutkimuksen kanssa, jossa myös korostui työntekijöiden oman hengellisen elämän hoitaminen ammatillisen osaamisen tukena, työntekijöiden tuen tarve ja motivointi ylemmiltä tahoilta sekä Raamattuun liittyvien koulutusten laatuun panostaminen. (Lähteenmäki, 2015, s. 54–55.) Mirja Hölttä-Nissisen tutkimuksen kanssa yhteistä oli työntekijän roolin korostaminen innostajana, esimerkkinä ja kristillisten arvojen välittäjänä sekä Raamatun käytössä. Tutkimukseni tulokset myös tukevat Hölttä-Nissisen ajatusta ottaa Raamatun käyttäminen ja tuntemisen vahvistaminen kasvatustyön painopistealueeksi. (Hölttä-Nissinen, 2014, s. 66.)

Lastenohjaajilla ja varhaiskasvatuksen ohjaajilla on vahva pedagoginen pohjakoulutus ja Vasun sekä nykyisen lapsikäsitteiden tuntemus, joka näkynee

perheiden osallisuuden arvioinnissa. Onko myös niin, että lastenohjaajilla ja varhaiskasvatuksen ohjaajilla on arjessa enemmän luontevia paikkoja kohdata koko perhe kuin muiden työalojen edustajilla? Aiemman tutkimuksen mukaan kirkon työntekijät mieltävät perhetyön kuuluvan ensisijaisesti lapsi- ja perhetyön työalaa (Sutinen, 2016, s. 75–77). Kouluikäisten parissa tehtävän työn osuudessa vastaajat kuitenkin nostivat esille perheiden tukemisen näkökulman sekä toiveen siitä, että perheille suunnattua toimintaa olisi enemmän tarjolla myös kouluikäisten perheille. Työntekijät nostivat esille myös sen, että perheet tulisi ottaa mukaan jumalanpalvelustoiminnan sekä muun toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen. Perheiden jaksamisen tukeminen nähtiin erittäin tärkeänä tehtävänä.

Kun kirkon omassa toiminnassa lasten, kouluikäisten ja nuorten toiveet yritetään huomioida monin tavoin, niin hätkähdyttävää oli se, että tämä unohtui tulosten mukaan lähes kokonaan kouluyhteistyössä. Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet kouluyhteistyön sisältöihin ovat tutkimustulosten mukaan pieniä. Ovatko seurakunnat keskittyneet niin intensiivisesti lakipykäliin ja oppilaiden vanhempien toiveiden huomioimiseen, että on unohdettu toiminnan keskiössä oleva lapsi ja nuori? Tähän kehityshaasteeseen tarttumalla olisi mahdollista luoda kouluyhteistyöstä aidosti monitoimijaista toimintaa, joka ei myöskään olisi niin haavoittuvaista työntekijävaihdoksille.

Kouluikäisten parissa tehtävän työn vastauksista saimme hyvin tietoa siitä, mitä työ on seurakunnissa ollut vuoden 2021 aikana. Toimintamuodot ja työn tavoittavuus olivat pysyneet hyvin samanlaisina kuin Ritokosken vuoden 2010 tutkimuksestakin kävi ilmi. Leirityön suuri merkitys korostui molemmista tutkimuksista ja myös vuoden 2020 Kirkon kasvatuksen barometrissa näkyi leirityön vahva asema kirkon kasvatuksessa. Lisäksi vastauksista heijastui ulkopuolisuuden ehkäisyn työote, jonka keskiössä ovat lapsi ja nuori, ja joka tähtää yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden torjumiseen, lapsen, nuoren ja perheen voimistumiseen sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseen.

Kouluikäisten parissa tehtävässä työssä osallisuus jäi vielä hyvin pieneksi sosiaalisen median sisällön tuottamisessa, sillä tämän tutkimuksen valossa se oli

vielä hyvin työntekijälähtöistä. Lasten osallisuus huomioidaan vastausten perusteella kyllä muussa toiminnassa, mutta sosiaalisen median käytössä työntekijöistä vain kuudesosa otti kouluikäiset lapset mukaan sisällön tuottamiseen.

6.2 Tulosten merkityksen arviointi

Osallisuus ja vaikuttaminen nähtiin tärkeänä asiana, mutta asenteet ja todellisuus ovat vielä kaukana toisistaan. Seuraavaan kasvatuksen barometriin kannattaa ottaa mukaan lapsivaikutusten arviointi (LAVA) sekä nuorten vaikuttajaryhmien toiminta, jotka nyt tutkimusekonomisista syistä rajoutuivat ulkopuolelle. Tämä siitäkin syystä, että sekä LAVA että nuorten vaikuttajaryhmätoiminta ovat keskeisiä vaikuttamiskeinoja myös Kirkolliskokouksen hyväksymän lapsistrategian toimeenpanosuunnitelmassa (Kirkkohallitus). Mielenkiintoista olisi myös tutkia seurakuntalaisten ja työntekijöiden näkemyksiä rinnakkain.

Tutkimuslöydökset kertoivat myös vahvaa kieltä koulutuksen merkityksestä osallisuuden toteutumiseen. Tutkimus ei kuitenkaan anna vastauksia siihen, onko koulutukseen hakeutunut heitä, joita osallisuus ja vaikuttaminen kiinnostavat, vai onko tähän liittyvä osaaminen koulutuksen tulosta. Tutkimustulos toivottavasti auttaa niin työnantajia kuin työntekijöitäkin ymmärtämään lisäkoulutuksen merkityksen sekä koulutuksesta vastaavia tahoja suuntamaan koulutustarjontaa vastaamaan työn haasteita. Kirkon kasvatustyössä tarvitaan monipuolista koulutusta lisäämään työntekijöiden osaamista lasten, kouluikäisten, nuorten ja perheiden osallisuuden ja toimijuuden tukemiseksi. Koulutus on myös avain yhteistyöverkoston osallisuuden lisäämisessä ja selkeiden yhteistyörakenteiden luomisessa, jotta eri toimijat puhuisivat keskenään samaa kieltä.

Raamattua käytetään kirkon kasvatustyössä monipuolisesti ja luovasti, mutta lisämahdollisuuksiakin on paljon. Monet olemassa olevista materiaaleista, ideoista ja sovelluksista ovat vielä suurelle joukolle vieraita. Työntekijöillä on kiinnostusta ja halua paneutua Raamattuun ja sen käyttöön, mutta he kaipaavat siihen kannustusta, rohkeutta, koulutusta, aikaa ja toisenlaista ilmapiiriä. Erilaisilla Raamatunäkemyksillä ja omalla Raamatun lukemisella näyttää olevan iso vaikutus

siihen, miten paljon ja monipuolisesti Raamatun työssä käyttä. Raamatun aiemmin vahva asema seurakunnan lapsi- ja nuorisotyössä on pienentynyt samalla kun työntekijöiden asenteet ja tietämys Raamatusta on heikkenemässä.

Kouluikäisten toiminnalle on selkeä tarve, sillä lasten ja nuorten pahoinvointi yhteiskunnassa on lisääntynyt ja sen torjumiseksi lapset ja nuoret tarvitsevat positiivisia kokemuksia, arvostusta, kannustusta ja oppimiskokemuksia, joita seurakunnan harrastustoiminnan kautta voidaan heille tarjota. Kirkon kasvatustyön merkitys korostuu myös siinä, jos haluamme etteivät lapset ja nuoret etäänny kirkon piiristä. Kirkossa halutaan luoda kokemuksia välittävästä yhteisöstä, joten toimintaa ja osallistumismahdollisuuksia tarvitaan kaikenikäisille. Jokaisen tulisi saada osallistua siihen omalla tavallaan, jotta kirkko voi kutsua itseään osallisuuden yhteisöksi. Kun toiminta on lapselle ja nuorelle merkityksellistä, hän hakeutuu todennäköisesti saman yhteisön piiriin myös tulevaisuudessa, vaikka osallistumiseen tulisi välillä pitkiäkin taukoja.

Erityisesti kirkon lasten ja nuorten toiminnan merkitystä tulisi nostaa esille yhteiskunnassa ennaltaehkäisevän mielenterveystyön näkökulmasta. Nuorisotyön tarkoitus on kuitenkin tukea lasten ja nuorten kasvua omien lähiyhteisöjensä ja yhteiskunnan jäseniksi. Uskonnollisuuden muuttaessa muotoaan ja kotien antaman kristillisen kasvatuksen ohentuessa, kirkon tehtävä on tuoda lapsille näkyväksi kristillisiä perinteitä ja kertoa heille Jumalasta. Näin heidän oma uskonsa voi kehittyä ja vahvistua, ja he voivat pohtia hengellisyyteen liittyviä asioita omanikäistensä kanssa. Kun lapsi saa positiivisia kokemuksia yhteisöstä, siellä olevista ihmisistä ja toimintaympäristöstä, hän voi kokea turvallisuutta ja luottamusta. Nämä taas lisäävät tunnetta ryhmään kuulumisesta ja tukevat lapsen oman identiteetin kehittymistä. Parhaimmillaan seurakunnan toiminnassa mukana olemisesta saatut osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset kantavat pitkälle tulevaisuuteen, kun lapsi on saanut kokea kuuluvansa itselleen merkitykselliseen yhteisöön. Seurakunnan harrastustoiminnan kautta lapsi ja nuori voi löytää itselleen hengähdyspaikan pärjäämistä ja suorituskeskeisyyttä korostavan yhteiskunnan paineiden vastapainoksi.

Koulun merkitys on kouluikäisten parissa tehtävässä työssä erittäin suuri. Monet tutkimukseen vastanneista kasvatuksen työntekijöistä kertoivat, että he tapaavat kouluilla suurimman osan alueen lapsista ja sitä kautta toimintaa myös markkinoidaan. Kouluyhteistyössä oppilaiden omien vaikutusmahdollisuuksien huomiointi ja työntekijöiden perehdyttämisen merkitys työmuodon sujuvuudelle korostui. Myös seurakuntien päättäjien tietoisuuden lisääminen ja sitä kautta työmuodolle osoitettujen resurssien merkityksen parempi hahmottaminen nousi esiin tuloksissa. Näiden tulosten toivoisi aikaansaavan konkreettisia muutoksia kasvatuksen kentällä. Toivon mukaan tulokset voivat rohkaista ja innostaa kehittämään uutta jo olemassa olevan toiminnan pohjalta sekä selkeyttää kouluyhteistyön mahdollisuuksia. Seurakunnan työntekijöiden ja opettajien on mahdollista käyttää tutkimusta peilinä omia paikallissopimuksia sekä toimintasuunnitelmia tehdessään.

Kouluikäisten toiminnan tutkimuksissa ilmeni selkeitä kehittämisen kohteita. Työntekijät kokivat, että perhetyön kehittämiseksi ei ole riittävästi resursseja suhteessa sen tarpeeseen. Vastauksista näkyi kuitenkin suuri tarve lisätä perhetyötä nimenomaan kouluikäisten parissa tehtävässä työssä. Perhetyö ja perhetoiminta tulisi kuitenkin olla kaikkien seurakunnan työntekijöiden vastuulla, myös nuorisotyönohjaajien. Kun toiminta on perhelähtöistä, se välittää myös lapsille perhemyönteisyyttä. Nuorisotyön näkökulmasta se on pääosin ennaltaehkäisevää työtä ja siihen ovat tervetulleita kaikki perheet. (Häkkinen & Valtonen, 2021, s. 208.)

Kummisuhdetta tukevaa toimintaa järjestettiin hyvin vähän, vaikka siihen on panostettu monin tavoin myös valtakunnallisella tasolla. Myös leirityön lisääminen nähtiin tärkeäksi, sillä leirityö on kaikin tavoin lasten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa. Vastauksista nousi esille työntekijöiden halu tehdä sitä paljon nykyistä enemmän, jos se vain olisi mahdollista työajan ja resurssien puitteissa.

Kouluikäisten parissa tehtävässä työssä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa nähtiin erityisen merkittävänä ja yhtenä tärkeänä kehittämiskohteena. Toimiva yhteistyö mahdollistaisi monipuolisemman toiminnan järjestämisen ja seurakuntien omien resurssien vähentyessä se antaisi mahdollisuuden alueen lasten ja

nuorten kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Perheiden huomioiminen toiminnassa olisi myös helpompaa, jos olisi mahdollista toimia enemmän siellä, missä perheet ovat. Yhteistyötä vastaajat eivät näe kuitenkaan aivan ongelmattomana, sillä useinkaan näissä yhteisissä toiminnoissa seurakunnan työntekijät eivät saa pitää esillä hengellisyyttä tai kristillisiä traditioita.

Kasvatuksen työntekijöillä on selvästi huoli siitä, että seurakunnissa tehtävät vähennykset tulevat koskemaan juuri lasten ja nuorten toimintaa, vaikka juuri tämä toiminta on yhteiskunnallisestikin perusteltua. Osallisuus, perheiden tuki, jokaisen huomioiminen yksilönä, lapsilähtöisyys ja turvallisen aikuisen merkitys lapsen elämässä olivat monen vastaajan mielestä niitä asioita, joihin kouluikäisten parissa tehtävän työn resurssien tulisi ainakin riittää. Vastaajien oma kouluttautuminen ja ammatillinen kehittyminen olivat myös monen vastaajan huolenaiheina, sillä ilman lisäkoulutusta kasvatuksen työntekijöiden on vaikea pysyä mukana yhteiskunnan ja kirkon muuttuvien ilmiöiden haasteissa. Ammattitaitoisten kasvattajien tarve on ilmeinen, sillä lasten ja nuorten parissa tehtävää työtä ei voida tehdä vain vapaaehtoisten ohjaajien voimin. Tutun ja turvallisen aikuisen läsnäolo, tietynlainen herkkyyys ja kiinnostus lapsia kohtaan yksilönä ovat avainasemassa mahdollisten ongelmatilanteiden havainnoimisessa ja niihin puuttumisessa. (Marjanen ym., 2013, s. 68.)

6.3 Oma ammatillinen kasvu

Hanna Hyvönen: Käytännön kokemus seurakunnan nuorisotyöstä antoi vahvan pohjan aihealueen etsinnälle ja auttoi uskomaan itseensä tutkimusprosessin edetessä. Määrällinen tutkimus oli minulle vierasta, eikä teoreettinen pohdinta ole muutoinkaan minulle ominaista. Työelämässä pidän kyllä suunnitelmallisuudesta, mutta haluan sen olevan käytännönläheistä. Barometritutkimukseen mukaan lähteminen tuntui kohderyhmän vuoksi luontevalta valinnalta, mutta itse prosessi alkuun hyvin vieraalta.

Uteliaana otin uusia haasteita vastaan ja opin valtavan määrän uusia käyttökel-
poisia välineitä. Muun muassa Webropol-kyselyt, SPSS-ohjelmisto, tiedon etsintä
ja tekstin hiominen ovat asioita, joita saan tästä prosessista mukaani. Lisäksi var-
sinkin omaan aihealueeseeni kouluyhteistyöhön upposin niin totaalisesti puolen
toista vuoden ajaksi, että tuskin siitä irtaudun jatkossakaan. Sillä kentällä tapah-
tuvat asiat ovat aina olleet lähellä sydäntäni ja tämän prosessin myötä on asian-
tuntijuuteni aiheesta kasvanut. Olen kiitollinen tästä, sillä haluan jatkossakin
edesauttaa kirkon kasvatuksen toimintaa koulujen kanssa yhteistyössä.

Työskentelytapa opiskelijatutkijoiden, ohjaavien opettajien ja ohjausryhmän
kanssa antoi myös uudenlaisen kokemuksen yhdessä tekemisestä. Ammatilli-
sesti se vahvisti tiimityöskentelytaitoja, opetti verkostojen luomisesta ja kokous-
kulttuurista. Muiden osoittama tuki oli äärettömän tärkeää prosessin loppuunsaat-
tamiseksi.

Kaisa Mattila: Koska olen aiemmin tehnyt sekä laadullisen että kehittämispainot-
teisen opinnäytetyön, kvantitatiivisen opinnäytetyön tekeminen tuntui aluksi liian
suurelta haasteelta. Tilastollinen tutkimus, SPSS- ohjelmiston käyttö ja Excelin
opetteleminen osuivat ajanjaksoon, jolloin vaihdoin työelämässä työnantajaa ja
siirryin tehtävään, joissa näiden opettelusta oli lopulta suurta etua.

Opinnäytetyön prosessiin liittyy oma, yhteinen ja yhteiskunnallinen osaaminen.
Omaa osaamista on ammattialan osaaminen sekä asiantuntijuus. Yhteiseen
osaamiseen voidaan katsoa kuuluvaksi kehittämis- ja tutkimusprosessiosaami-
nen ja ohjausyhteistyö. Osallistavan kehittämisen sekä työelämäyhteistyön osaa-
minen muodostavat yhteiskunnallisen osaamisen tason. (Vesterinen & Alavaikko
2020, s. 172–173.) Osallisuus ja vaikuttaminen ovat olleet kirkon varhaiskasva-
tuksessa ja perhetoiminnassa työskennellessäni itselleni tärkeitä teemoja. Var-
haiskasvatuksen ohjaajana ja kasvatuksen asiantuntijana toimiessa näin, kuinka
näissä asioissa on kehitettävää. Barometritutkimuksen osallisuudesta ja vaikut-
tamisesta tuottama tieto vahvisti omaa käsitystäni erityisesti koulutuksen merki-
tyksestä osallisuuden lisäämiseksi. Lisäksi tutkimuskokemus antoi eväitä huomi-
oida osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyviä teemoja laajemmin kuin vain kirkon

kasvatuksessa. Samat asiat ovat siirrettävissä nykyiseen työkontekstiin johtamisessa ja vapaaehtoisten kanssa.

Ammatillisen asiantuntijan on hallittava taitoja, joita hän voi käyttää oman ammattialan, lähialojen ja sidosryhmien toiminnan kehittämiseen monialaisesti yhdessä tiedekorkeakoulusta valmistuneiden kanssa (Vilkkä 2015, s. 213–214). Koen olevani hyvin käytännönläheinen esihenkilö ja työntekijä, joka kuitenkin tarvitsee teoreettisten ja tutkimustaitojen hallintaa työn kehittämiseen ja verkostoyhteistyön toteuttamiseen sekä omassa organisaatiossa että yhteistyökumppaneiden kanssa toimiessa. Työskentely tutkimusryhmän, ohjaavien opettajien ja ohjausryhmän jäsenten kanssa vahvisti tiimitasolla yhdistyvää osaamista.

Saija Mäntynen: Olen työskennellyt kirkon nuorisotyönohjaajana vuodesta 2008 ja siitä asti minulla on ollut selkeä halu tehdä työtäni erityisesti kouluikäisten lasten parissa. Olen mielestäni omassa työssäni jo taitava ammattilainen ja asiantuntija, mutta tämän opinnäytetyöprosessin myötä ammattitaitoni ja asiantuntijuuteni ovat syventyneet ja tunne oman työni merkityksellisyydestä on kasvanut. Olen aina pitänyt työyhteisössäni vahvasti kouluikäisten parissa tehtävän työn puolia ja tuntenut myös aika usein olevani siinä melko yksin. Tämän tutkimuksen ja opinnäytetyön myötä olen saanut huomata, kuinka monissa muissakin seurakunnissa kipuillaan samojen asioiden kanssa ja miten paljon työntekijät kaipaavat tukea ja näkyvyyttä omalle työlleen.

Kasvatuksen barometritutkimukseen mukaan lähteminen tuntui heti alussa hyvin luontevalta. Sen myötä sain valita aiheen, joka liittyi erittäin vahvasti omaan arjen työhöni ja sen kehittämiseen. Oma tutkimusaiheeni oli vahvasti omaa työtäni tukeva ja sen tekeminen oli myös ammatillisesti hyvin kiinnostavaa. Tutkimusprosessin myötä pääsin sisälle kvantitatiivisen tutkimuksen maailmaan ensimmäistä kertaa. SPSS-ohjelmiston, Webropol-ohjelman sekä Excelin laajemman käytön opettelu veivät melko paljon aikaa ja energiaa, mutta jatkoa ajatellen osaan nyt tehdä tutkimuksia niin kvalitatiivisesti kuin kvantitatiivisestikin. Tutkimuksen tekeminen vei mennessään ja siihen uppoutui nopeasti hyvin syvälle.

Tämän tutkimusprosessin ja opinnäytetyön myötä olen sitoutunut työhöni kouluikäisten parissa entistä vahvemmin ja oma työnäkyni on selkiytynyt. Olen motivoituneempi työni kehittämiseen tutkimuksesta nousseiden ajatusten ja ideoiden pohjalta. Tunne siitä, että teen työtä, jolla on laajempaa yhteiskunnallista merkitystä, on vahvistunut. Työelämän vaatimukset ja niihin sopeutuminen tuntuvat nyt jollainlailla helpommilta ottaa vastaan, kun tietää niiden taustalla olevista asioista enemmän. Opiskelu itsessään on ollut jo hyvin silmiä avaavaa sen suhteen, missä yhteiskunnassa ja kirkossa mennään kasvatustyötä koskevien kysymysten suhteen. Oma yhteiskunnallinen osaaminen on lisääntynyt opintojen myötä erittäin paljon. Myös osallisuus ja vaikuttaminen kasvatustyössä ovat saaneet aivan uudenlaisia merkityksiä. Työn kehittämisen näkökulma ja oman ammatti-identiteetin kehittämisen tärkeä merkitys ovat myös niitä asioita, jotka vien mukani työyhteisöni.

Anu Turcios: Minulla on ollut jo pitkään vahva halu kehittyä ja kasvaa ammatillisesti. Nämä opinnot olivat jatkoa sille tielle. Paljon tarttui mukaan. Teknisesti opin paljon uutta muun muassa Webropol-kyselyjen luomisesta, Excelin käytöstä ja taulukoista sekä SPSS-ohjelmiston käyttämisestä. Myös OneDrive ja tiedostojen jakaminen alkaa nyt olla hallussa.

Kasvatuksen barometrin tekeminen yhteistyössä ohjaavien opettajien, ohjausryhmän jäsenten ja opiskelijakollegojen kanssa on ollut mielenkiintoista ja antoisaa. Olen oppinut paljon itse tutkimusprosessista, erilaisista käytännöistä kuin yhteistyöstä eri tahojen välillä. Kvantitatiivinen tutkimus kaikkineen on ollut minulle uutta.

Oma ajattelu ja arviointi on kehittynyt, kun kysymyksiä ja tekstejä on muokattu yhä uudelleen ja mietitty kaikkia mahdollisia vaihtoehtoja niin yksin kuin yhdessä tutkijaryhmämme kanssa. Omia rajoja on täytynyt opetella vetämään töiden, opiskelujen ja perhe-elämän yhdistyessä. Se on tarkoittanut asioiden priorisointia. Omaan työhöni toivon vieväni selkeyttä, johdonmukaisuutta ja tehokasta etukäteisvalmistelua.

Erityisesti opinnäytetyötä tehdessä on tullut luettua ja kahlattua läpi monia eri kirjoja ja tutkimuksia. Ne ovat avanneet maailmankuvaani ja laajentaneet ymmärrystäni erilaisista ilmiöistä erityisesti Raamatusta, sen käytöstä ja kristinuskon nykytilanteesta. Asiantuntijuuteni ainakin Raamatun käytössä kirkon kasvatus-työssä on vahvistunut. Olen tutustunut uusiin materiaaleihin ja metodeihin Raamatun käytössä. Erityisesti olen herännyt miettimään Raamatun kertomusten voimaa ja mukaansa tempaavuutta sekä sitä miten suuria ja merkityksellisiä opetuksia ne sisältävät. Kertomuksia olen jo nyt vienyt myös omaan työhöni lasten ja nuorten pariin seurakunnassa.

LÄHTEET

- Ahtiainen, A., Paananen, T., Tirola, K., & Tiirola, K. (2016). *Jyvemälle messuun*. Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Badura, P., Hamrik, Z., Dierckens, M., Gobiņa, I., Malinowska-Cieślik, M., Furstova, J., Kopcakova, J., & Pickett, W. (2021). After the bell: adolescents' organised leisure-time activities and well-being in the context of social and socioeconomic inequalities. *Journal of Epidemiology & Community Health*. 75(7), (s. 628–636).
https://www.researchgate.net/publication/348259920_After_the_bell_adolescents'_organised_leisure-time_activities_and_well-being_in_the_context_of_social_and_socioeconomic_inequalities
- Eskel, P., & Marttila, M. (2013). Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. (s. 75–95). PS-Kustannus.
- Gjerstad, E. (2015). *Näin vaikutat. Vaikuttamisen psykologia arjessa ja työssä*. Docendo.
- Heikkilä, T. (2008). *Tilastollinen tutkimus*. Edita.
- Haapiainen, T-M., Kokkonen, J., Kopperi, K., Kuusimäki, K., Latvus, K., Määttä, P., & toiminnallisen osaston asiantuntijat. Kehittämistä, vaikuttamista ja koulusta seurakuntien tueksi. Teoksessa *Kirkon kehittämistyön tukena. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*.
- Huomo, V. (2018). Osallistumisesta osallisuuteen – yksittäisistä käytännöistä kohti osallisuuden kulttuuria. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatus vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia*. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018.
- Hytönen, M. (2020). Kristillisen perinteen välittyminen. Teoksessa H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J. Sohlberg (toim.) *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. (s. 181–218). Kirkkohallitus.
- Hytönen, M., Ketola, K., & Salminen, V-M. (2020). Arjen uskonnolliset käytännöt. Teoksessa H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J.

- Sohlberg (toim.) *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019.* (s.147–180). Kirkkohallitus
- Häkkinen, T. (2021). Vapauttava ja uudistava kristillinen kasvatus. Teoksessa H. Kauppila (toim.), *Kasvu vapauteen. Nuorten rinnalla seurakunnassa.* (s. 11–19). Kirjapaja.
- Häkkinen, T., & Valtonen M. (2021). Perhelähtöinen työote. Teoksessa H. Kauppila (toim.), *Kasvu vapauteen. Nuorten rinnalla seurakunnassa.* (s. 201–209). Kirjapaja.
- Hölttä-Nissinen M. (2014). *“Raamattu on mulle pieni toivon siemen”. Tutkimus Raamatun käytön kehittämisestä isostoiminnassa.* [Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu].
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97424/RAA-MATTU%20ON%20MULLE%20PIENI%20TOIVON%20SIEMEN.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ilvonen, A. (2011). *Miten vaikutan? Kansalaistoimijan vaikuttamisopas.* OK-opintokeskus.
- Jankko, E. (2019). *Lapseuden teologia.* PDF-dokumentti. Saatavilla 13.11.2022.
https://evl.fi/documents/1327140/59796978/Eriikka_Jankko_Lapseuden_teologia.pdf/34da174a-bfee-cf68-b891-909edc3bf737?t=1596537086200
- Jankko, E. (2021). Kaste ja kasvatus lapsen käsitteen valossa. Teoksessa K. Tervo-Niemelä (toim.) *Uskonto, katsomus ja kasvatus – tieteellinen aikakausikirja 1/2021.* (s. 24–38). Uskonnon, katsomuksen ja kasvatuksen tutkimusseuran julkaisu.
- Jansa, K. (2010). Varhaisnuoristyö seurakunnassa. Teoksessa E. Jokela & H. Pruuki (toim.) *Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma.* (s. 266–283). Lastenkeskus Oy.
- Kalliomeri, R., Mettinen, K., Ohlsson, A-M., Soini, S., & Tulensalo, H. (i.a.), *Lapsikeskeinen palvelumuotoilu. Pelastakaa lapset.*
- Kallinen, K., & Pirskanen, H. (2022). *Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu.* Gaudemus.
- Kallioniemi, A. (2010). Kokonaisvaltaisesti oppiva lapsi. Teoksessa H. Kauppila (toim.), *Kasvu vapauteen. Nuoren rinnalla seurakunnassa.* (s. 130–145). Kirjapaja.

- Kauppila, H. (2021) Spiritualiteetin vaaliminen. Teoksessa H. Kauppila (toim.), *Kasvu vapauteen. Nuoren rinnalla seurakunnassa.* (s. 136–139). Kirjapaja.
- Kirkkohallitus. (2015). *Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa- ohjeistus.* Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 21. Kirkko ja toiminta.
- Kirkkohallitus. (2019). *Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina.* PDF-dokumentti. Saatavilla 10.1. 2022 https://kouluja-kirkko.evl.fi/wp-content/uploads/2019/06/KH_4ko-ria_2019_FIN_www.pdf
- Kirkkohallitus. (2021a). *Että kukaan ei jää yksin. #kukaaneijääyksiin.* Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen ulkopuolisuuden ehkäisyn suuntaviivat. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 97, Kirkko ja toiminta.
- Kirkkohallitus. (2021b). *Polku vauvasta aikuiseksi seurakunnan yhteydessä.* S. Reinikainen, R. Ojell & K. Vappula (toim.) <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4268/viewmode=infoview>
- Kirkkohallitus. (2022). *Kansallinen lapsistrategia kirkossa.* (julkaisematon käsikirjoitus)
- Kirkkohallitus. (i.a.). *Sopimus pohja kunnan sivistystoimen ja seurakunnan yhteistyölle* - evl.fi. WWW-dokumentti. Saatavilla 10.1. 2022 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/varhaiskasvatus/yhteydet-yhteiskunnan-varhaiskasvatukseen/sopimus pohja-kunnan-sivistystoimen-ja-seurakunnan-yhteistyolle>
- Kirkon tutkimuskeskus. (2021). *Seurakuntien työntekijäkysely 2002.* Versio 3.0 (20.9.2021). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla 1.11.2022 <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2029>
- KKP Kirkon kasvatus ja perheasiat (i.a.), *Toimintasuunnitelma 2021–2023.* Saatavilla 5.12.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/48605708/Kirkon+kasvatus+ja+perheasiat+-yksik%C3%B6n+toimintasuunnitelma+2021.pdf/334ea14f-4d91-6c4c-1090-dbf4e03e14ad?t=1597304178624>

- Kukkasniemi, E., & Kukkasniemi M. (2010). Harrastava lapsi. Teoksessa E. Jokela & H. Pruuki (toim.) *Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma*. (s. 163–175). Lastenkeskus Oy.
- L 453/2003. Uskonnonvapauslaki 1.8.2003/453. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2003/20030453>
- L 1054/1993. Kirkkolaki. 26.11.1993/1054. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#a1054-1993>
- Lapset seurakuntalaisina-kehittämissasiakirja* (2015). Suomen ev. lut. kirkkohallitus. <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Lapset+seurakuntalaisina+kehitt%C3%A4missasiakirja.pdf/2d703742-8194-5dc3-51c9-d7542089a3fb?t=1557384632000>
- Lasten ja nuorten keskus. (i.a.) Saatavilla 9.11.2022. <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/nuortenaanikirkossa/>
- Luoma, T., Inkala, A-K., Kopperi, K., Merenlahti, P., Meriläinen, J., & Repo, M. (2021). *Raamattu ja kirkko*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Piispainkirje.
- Lähteenmäki, A., (2014). *Raamatun tuntemus ja käyttö nuorisotyössä. Tutkimus nuorisotyönohjaajien näkemyksistä Kalajoen ja Rovaniemen rovastikunnissa*. [Opinnäytetyö, Centria-ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99903/Lahteenmaki_Annika_opinnaytetyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Malkavaara, M. (2021). Kirkon nuorisotyön teologia. Teoksessa H. Kauppinen (toim.) *Kasvu vapautteen. Nuoren rinnalla seurakunnassa*. (s. 21–76). Kirjapaja
- Marjamäki, E. (1.11.2022). *Nuorten mielenterveyden vahvistaminen* [Webinaari]. MIELI Suomen mielenterveys ry. Osaamiskeskus Kanuuna. [\(308\) Johtavat nuorisotyöohjaajat Seinäjoella 1.11.2022 - YouTube](#)
- Marjanen P., Ahonen, J., & Majoinen, L. (2013). Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) *Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. (s. 47–73). PS-Kustannus.

- Mäkelä, J. (2011). Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun, Lapsen etu ja osallisuus*. (s.13–23). Lastenkeskus.
- Mäkelä, S. (2021). Kumppanuuden korit – Koulujen ja oppilaitosten yhteistyö seurakuntien kanssa. Teoksessa H. Kantonen, A-L. Hännikäinen-Uutela, T. Kiilakoski (toim.), *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa* (s. 177–184). Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.
- Niemi, P–M., Kimanen, A., & Kallioniemi, A. (2020). Including or excluding religion and worldviews in schools? Finnish teachers' and teacher students' perceptions. *Journal of Beliefs & Values*, 41(1), 114–128.
- Nivala, E., & Ryyänänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L.; & Ruoppila, I. (2015). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-Kustannus.
- Nurmi, S. (2011). Johdanto. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun, Lapsen etu ja osallisuus*. (s. 6–10). Lastenkeskus
- Opetushallitus. (2022). *Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa*. Saatavilla 12.9.2022 <https://www.oph.fi/fi/ti-lastot-ja-julkaisut/julkaisut/ohje-perusopetuksen-uskonnon-ja-elamankatsomustiedon-opetuksen-seka>
- Palvelumuotoilu Palo (i.a.) *Mitä palvelumuotoilu on?* Saatavilla 22.10.2022. <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/palvelumuotoilu>
- Petäjä, H., & Ojell, R. (2018). Kirkon varhaiskasvatus lasta ja perhettä varten myös tulevaisuudessa. Teoksessa J. Kokkonen (toim.) *Kirkon kasvatustavoitteet vuonna 2030. Kristillisen uskon välittymisen haasteita ja mahdollisuuksia*. Kirkon tulevaisuusselonteko 2018. (s. 36–51).
- Porkka, J. (2019). *The Young Confirmed Volunteers of the Evangelical Lutheran Church of Finland, Motivation, Religiosity, and Community*. <https://www.theseus.fi/handle/10024/227335>
- Porkka, J., & Valtonen, M. (2021). Lapsen ja nuoren uskonnollinen kehitys ja sen tukeminen. Teoksessa H. Kauppila (toim.), *Kasvu vapautteen. Nuoren rinnalla seurakunnassa*. (s. 120) Kirjapaja.

- Poulter, S., Riitaoja, A-L., & Kuusisto, A. (2015). "Toisin silmin': Lapsi ja monikatsomuksellisten kasvatuskulttuurien rakentuminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M. Ubani, S. Puolter, & A. Kallioniemi (toim.), *Uskonto lapsuuden kulttuureissa* (s.95–126). Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Puustjärvi, A. (2010). Uskonto ja lapsen mielenterveys. Teoksessa M. Ubani, A. Kallioniemi & J. Luodeslampi (toim.) *Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto*. (s.157–168). Lasten Keskus Oy.
- Raamattu*. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Ritokoski, S. (2010). *Työ, jolla on tulevaisuus. Seurakunnallisen varhaisnuoris-työn ydin ja haasteet työntekijöiden kuvaamina*. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 28.
- Salminen, V-M., (2016). Suomalaisen uskonnollisuus – passiivinen osallistuminen, aktiivinen elämä. Teoksessa V-M. Salminen (toim.) *Miten Suomi usko*. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 284.
- Salomäki, H. (2021). Perinteen ja yksilöllistymisen ristipaineessa – nuoret aikuiset ja kaste. Teoksessa K. Tervo-Niemelä (toim.) *Uskonto, katsomus ja kasvatus – tieteellinen aikakausikirja 1/2021*. Uskonnon, katso- muksen ja kasvatuksen tutkimusseuran julkaisu.
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society*, 15 (2): 107–117. <http://hdl.handle.net/10197/12051>
- Smith, C. (2021) *First things, may*. Saatavilla 15.11.22 <https://www.firstthings.com/article/2021/05/keeping-the-faith>
- Sohlberg, J., & Ketola, K. (2020). Uskonnolliset yhteisöt Suomessa. Teoksessa H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J. Sohlberg (toim.) *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. (s. 45–66).
- Stenvall, E. (2018). *Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/104221>

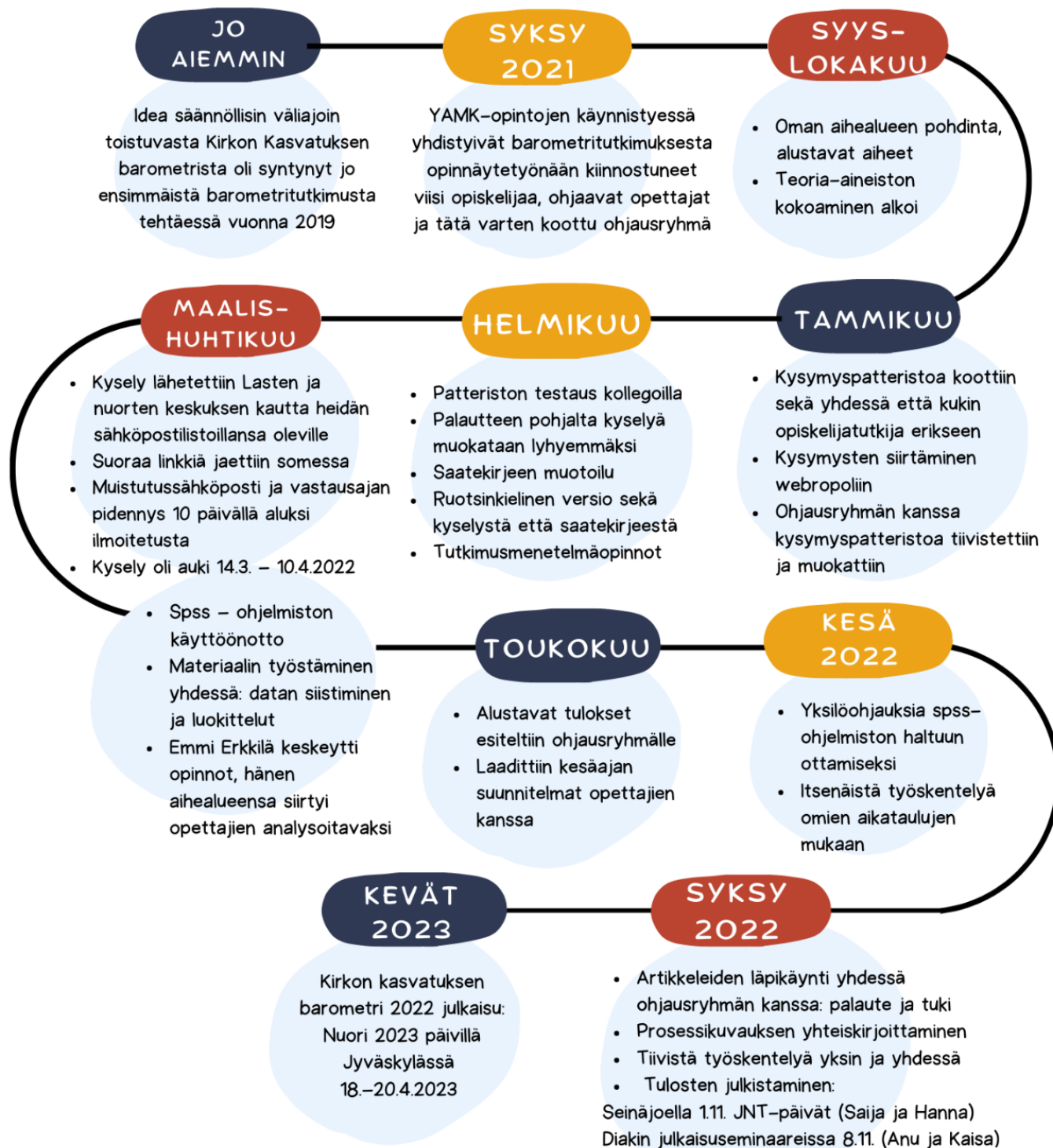
- Stenvall, E. (2021). *Tutkimusta tarvitaan lasten ja nuorten osallisuudesta päätöksentekoon*. Kasvun tuki. 1/2021. <https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/kasvun-tuki-aikakauslehti-12021/stenvall/>
- Spännäri, J., Kallatsa, L., & Tervo-Niemelä, K. (2022) "Ei oo puhuttu.": Uskonnosta puhuminen ja puhumattomuus suomalaisissa perheissä. *Uskonto, Katsomus Ja Kasvatus*, 2(1), 11–33. Saatavilla 15.11.2022 <https://journal.fi/ukk/article/view/115213/68026>
- Suomen ev.lut. kirkko (i.a.). *Ydinosoamiskuvaukset*. Saatavilla 15.11.2022. <https://kirkonydinosoaminen.fi/>
- Suomen ev.lut. kirkko (2022). *Seurakuntien henkilöstötilasto 2020*. Saatavilla 12.11.2022. <https://www.kirkontilastot.fi/>
- Sutinen, P. (2016). Perhetyö seurakuntien työntekijöiden näkökulmasta. Teoksessa M. Valtonen & P. Sutinen (toim.) *Varhaiskasvatus ja perhetointa seurakunnissa*. (s. 71–86). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Suuri Ihme -Rippikoulusuunnitelma 2017*. (2017) Kirkkohallitus. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 60, Kirkko ja toiminta, Suositukset, ohjeet ja oppaat. Saatavilla 15.11.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Suuri+Ihme+-+Rippikoulusuunnitelma+2017.pdf/758d0926-f7b9-3e63-bc2b-93ffaab30f90?t=1549006812000>
- Tervo-Niemelä, K., (2022). *COVID-pandemian vaikutus kirkon hengellisen työn työntekijöiden työhön ja hyvinvointiin* [Julkaisematon käsikirjoitus].
- Thitz, P. (2013). *Seurakunta osallisuuden yhteisönä*. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Tähtinen, J., Laakkonen, E., & Broberg, M. (2020). *Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita*. (2. uudistettu painos.). Turun yliopiston kasvatustieteen laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8091-8>
- Valtonen, M., & Häkkinen, T. (2021). Nuorisotyön kentät ja ammattilaiset. Teoksessa H. Kauppinen (toim.) *Kasvu vapauteen. Nuoren rinnalla seurakunnassa*. (s. 99–114.) Kirjapaja
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet* (2018). Opetushallitus. Saatavilla 22.10.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

- Vasukirkossa.fi*. Saatavilla 22.10.2022. <https://issuu.com/kirkonkasvatus/docs/vasu-printti-taittoversio-final>
- Vesterinen, O., & Alavaikko, M. (2020). Työelämälähtöisen opinnäytetyön malli ja osaamisen kehittyminen. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 5.* (s. 166–189). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-348-3>
- Vilkkä H. (2007). *Tutki ja mittaa*. Saatavilla 15.11.2022 <http://hanna.vilkkä.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>
- Vilkkä, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.
- Weber, S. & De Beer, S. (2017). Erratum: Doing theology with children in a South African context: Children as collaborators in intergenerational ministry. *HTS Teologiese Studies/Theological Studies* 72(1), a3572. https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/61070/Weber_DoingErratum_2016.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- White, J. (27.9.2021) *Handing Down the Faith*. <https://www.churchandculture.org/blog/2021/9/27/handing-down-the-faith>

LIITE 1 Kirkon kasvatuksen barometri 2022–prosessikaavio

PROSESSIKAAVIO

KASVATUKSEN BAROMETRI 2022

LIITE 2 Kyselytutkimuksen saatekirje

Kirkon kasvatuksen barometri 2022

Edessäsi on kirkon kasvatustoiminnan barometrikysely. Vastaamalla kyselyyn teet omalta osaltasi näkyväksi kirkon kasvatuksen todellisuutta ja laaja-alaista osaamista. Osallistut samalla tärkeään kasvatuksen tutkimustyöhön.

Tuloksista laaditaan tutkimusraportti, joka julkaistaan sekä kirjana että verkkojulkaisuna. Kyselyssä on mukana myös sellaisia teemoja, jotka nousevat yhteistyökumppaneiden tarpeista ja ne raportoidaan erikseen. Kyselyn tulokset tullaan julkistamaan Nuori 2023 -tapahtumassa.

Halutessasi voit osallistua myös arvontaan, jossa on palkintona mm. pääsylippu Nuori 2023 –tapahtumaan sekä erilaisia kirjapalkintoja. Kyselyn vastaukset käsitellään täysin anonyymeinä ja esitellään hiippakuntatasoisesti siten, että yksittäisiä vastauksia ei voi erottaa. Arvontaan osallistuvia yhteystietoja ei voida yhdistää henkilön vastauksiin. Väärä runsaasti aikaa kyselyyn vastaamiseen, sillä tutkittavia osa-alueita on useita. Arviolta vastaaminen vie 30–45 minuuttia ja näet kyselyn edistymisen sivun alareunasta. Kyselyn voi tarvittaessa keskeyttää, tallentaa ja jatkaa myöhemmin.

Kirkon kasvatuksen barometri 2022-kyselyssä on kahdeksan osa-alueita

1. Taustatiedot
2. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus ja vaikuttaminen
3. Varhaiskasvatus
4. Raamatun käyttäminen
5. Jumalanpalvelustoiminta
6. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus
7. Kouluikäisten parissa tehtävä työ
8. Kouluyhteistyö

Vastaamisaikaa on maaliskuun loppuun asti (31.3.2022).

Suuret kiitokset ajastasi jo etukäteen!

Kyselyyn pääset tästä linkistä: <https://link.webropol.com/s/kasvatuksenbarometri22>

Kirkon kasvatuksen barometri 2022- työryhmään kuuluvat

- Minna Valtonen (Diak)
- Jouko Porkka (Diak)
- Pietari Hannikainen (Helsingin yliopisto)
- Kati Tervo-Niemelä (Itä-Suomen yliopisto)
- Hanna Pulkkinen (STEP-koulutus)
- Jarmo Kokkonen (Kirkkohallitus)
- Pekka Launonen (Uskonnon kasvatuksen ja katsomuksen tutkimusseura)
- Arja Lusa (KNT ry)
- Riitta Immonen (Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajat ry)
- Jyri Komulainen (Kirkon tutkimus- ja koulutusyksikkö)
- Emmi Erkkilä, nuorisotyönohjaaja, YAMK-opiskelija (Diak)
- Hanna Hyvönen, nuorisotyönohjaaja, YAMK-opiskelija (Diak)
- Kaisa Mattila, Kairosmajan johtaja, YAMK-opiskelija (Diak)
- Saija Mäntynen, nuorisotyönohjaaja, YAMK-opiskelija (Diak)
- Anu Turcios, nuorisotyönohjaaja, YAMK-opiskelija (Diak)

LIITE 3 Kyselylomakkeen kysymykset

1. Sukupuolesi *
  - Mies
  - Nainen
  - Muu
  - En halua sanoa

2. Ikäsi vuosina *

3. Tutkintonimikkeesi (valitse yksi seuraavista) *
  - Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto (lastenohjaaja)
  - Lapsi- ja perhetyön perustutkinto (lastenohjaaja)
  - Sosionomi (AMK), varhaiskasvatuksen ohjaaja
  - Sosionomi (AMK), nuorisotyönohjaaja
  - Sosionomi (AMK), diakoni
  - Sairaanhoidtaja (AMK), diakonissa
  - Jokin YAMK-tutkinto
  - Teologian maisteri
  - Kanttorin virkaan kelpoistava koulutus
  - Muu, mikä?

4. Ensisijainen työtehtäväsi *
  - Kirkon nuorisotyönohjaaja
  - Kasvatuksen pappi/teologi
  - Varhaiskasvatuksen ohjaaja
  - Lastenohjaaja
  - Jokin muu, mikä?

5. Toimin kasvatuksen esihenkilötehtävissä? *
  - Kyllä
  - Vastaan tiimistä, mutta en ole esihenkilöasemassa
  - En

6. Työkokemuksesi seurakunnan kasvatustyöstä vuosina *

7. Hiippakunta, jonka alueella työskentelet *
  - Turun arkkihiippakunta
  - Tampereen hiippakunta
  - Oulun hiippakunta
  - Mikkelin hiippakunta
  - Borgå Stift
  - Kuopion hiippakunta
  - Lapuan hiippakunta
  - Helsingin hiippakunta
  - Espoon hiippakunta

8. Työskentelypaikkakuntasi asukasmäärä *

- alle 10 000
- 10 000–30 000
- 30 001–100 000
- yli 100 000

9. Rippikouluikäluokan koko seurakunnassasi keskimäärin *

- alle 20
- 20–50
- 51–100
- 101–200
- 201–300
- 301–400
- yli 400

10. Valitse seuraavista se herätysliike tai yhteisö, jonka koet tällä hetkellä itsellesi läheisimmäksi *

- Ei mikään
- Vanhoillislestadiolaisuus
- Muu lestadiolaisuus
- Evankelinen liike (ELY)
- Evankelinen liike (SLEY)
- Rukoilevaisuus
- Herännäisyys
- Kansan Raamattuseura
- Kansanlähetys
- Suomen Raamattuopisto
- Opiskelija- ja Koululaislähetys
- Muu ns. viides herätysliike
- Karismaattinen liike
- Tuomasmessu / Tuomasyhteisö
- Hiljaisuuden Ystävät
- Taizelaisuus
- Paavalin Synodi
- Rukoilevaisen kansan yhdistys
- Länsi-Suomen rukoilevaisuus
- Luther-säätiö
- Hengen uudistus kirkossamme
- Uusheräys
- Verkostoseurakunnat
- Ns. vapaat suunnat
- Uudet jumalanpalvelusyhteisöt / yhteisöliike
- Jokin muu, mikä?

Akavan kirkolliset liitot (KNT, Dtl ja Akiliitot) toivovat, että seksuaaliseen häirintään liittyviä asioita kysytään kirkon työntekijäkyselyissä, jotta asia tulee näkyväksi. Seuraavat kysymykset liittyvät häirintään.

11. Oletko kokenut seksuaalista häirintää työpaikallasi viimeisen vuoden aikana?

- Kyllä
- En

12. Voit halutessasi kertoa kokemastasi lisää

13. Oletko havainnut muihin kohdistuvaa seksuaalista häirintää työpaikallasi viimeisen vuoden aikana?

- Kyllä
- En

14. Voit halutessasi kertoa havaitsemastasi lisää

Seuraavat kysymykset liittyvät lasten, kouluikäisten, nuorten ja perheiden osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin seurakunnassa. Vastaa kysymyksiin sen mukaan, minkä ikäryhmän parissa teet pääosan työstäsi. (Lapsi on alle kouluikäinen, kouluikäinen 7–14 v., nuori yli 14 v.)

15. Vastaa seuraaviin väittämiin liittyen kirkon kasvatusta- ja nuorisotyöhön (1 = Täysin eri mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä)

- Kirkon kasvatustyön tehtävänä on vahvistaa lapsen ja nuoren kykyä toimia seurakunnan jäsenenä
- Kirkon kasvatustyön tulisi toimia lasten ja nuorten puolesta puhujina yhteiskunnassa
- Hengellisen kasvun tukeminen on tärkeä osa kirkon kasvatustyötä
- On tärkeää, että kirkon kasvatustyössä annetaan lapsille ja nuorille mahdollisuuksia vastuuseen ja vaikuttamiseen
- Seurakunnan nuorisotyössä tulisi antaa nuorille mahdollisuus toteuttaa toimintaa itse

16. Vastaa seuraaviin vaikuttamiseen liittyviin väittämiin. Seurakunnassamme...

- lapsilla / kouluikäisillä / nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun
- perheillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun
- lapset, kouluikäiset, nuoret ovat tasavertaisina hengellisinä toimijoina aikuisten rinnalla
- lapsilla / kouluikäisillä / nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa jumalanpalvelustoimintaan
- perheillä on mahdollisuus vaikuttaa jumalanpalvelustoimintaan
- lapset / Kouluikäiset / nuoret arvioivat toimintaa säännöllisesti yhdessä työntekijän kanssa
- perheet arvioivat toimintaa säännöllisesti yhdessä työntekijän kanssa

17. Miten lasten / kouluikäisten / nuorten / perheiden osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet toteutuvat seurakunnassasi? Vastaa kysymykseen oman työmuotosi näkökulmasta.

18. Miten seurakunnassasi arvioidaan lasten / kouluikäisten / nuorten / perheiden osallisuutta? Kuka arvioi?

19. Vastaa seuraaviin kysymyksiin koskien koulutusta ja tukea
(1= ei, 2= jonkin verran, 3= kyllä, 4= en osaa sanoa)

- Olen saanut lisä- tai täydennyskoulutusta lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen
- Tarvitsisin koulutusta lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen
- Käytän työssäni palvelumuotoilun menetelmiä
- Seurakunnassamme käytetään palvelumuotoilun menetelmiä
- Polku-toimintamalli on minulle tuttu
- Polku-toimintamalli on lisännyt lasten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia seurakunnassani
- Polku-toimintamalli on lisännyt nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia seurakunnassani
- Polku-toimintamalli on lisännyt perheiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia seurakunnassani

Seuraavat kysymykset käsittelevät seurakunnassa toteutettavaa varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa.

20. Työhöni sisältyy kirkon varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa *

- Kyllä
- Ei

21. Vastaa seuraaviin kirkon varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa koskeviin väitteisiin. (1= Täysin eri mieltä, 5= Täysin samaa mieltä)

- Yhteistyö kunnallisen varhaiskasvatuksen kanssa on osa seurakuntamme varhaiskasvatusta
- Perhekeskustoiminnan kehittäminen on osa seurakuntamme varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa
- Seurakunnan ei kannata olla mukana sellaisessa yhteistyössä, jossa se ei voi selkeästi toteuttaa kristillistä kasvatusta, esimerkiksi pitämällä hartauksia
- On tärkeää, että seurakunta tekee yhteistyötä muiden varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan toimijoiden kanssa
- Päiväkerho on tällä hetkellä seurakunnassamme keskeinen varhaiskasvatuksen työmuoto
- Päiväkerho on seurakunnassamme keskeinen varhaiskasvatuksen työmuoto tulevaisuudessa
- Avoin perhetoiminta (avoimet perhekerhot, tapahtumat, retket, leirit) ovat hyvä tapa tavoittaa perheitä tässä ajassa
- Seurakunnassamme tarjotaan ja kehitetään avointa perhetoimintaa myös tulevaisuudessa
- Pyhäkoulu on tällä hetkellä yksi varhaiskasvatuksen työmuoto seurakunnassamme
- Pyhäkoulu on lähitulevaisuudessa yksi varhaiskasvatuksen työmuoto seurakunnassamme

- Seurakunnassamme kehitetään uusia tapoja tukea vanhemmuutta
- Seurakuntamme tekee yhteistyötä muiden paikallisten toimijoiden kanssa vanhemmuuden tukemiseksi
- Seurakunnassamme kehitetään uusia tapoja kotien kristillisen kasvatuksen tukemiseksi
- Korona-aikana seurakunnassamme on kehitetty uusia perheiden kohtaamisen tapoja

22. Voit halutessasi tarkentaa, millaisia uusia perheiden kohtaamisen tapoja seurakunnassasi on kehitetty korona-aikana

23. Millaisia suunnitelmia seurakunnassasi on kotien kristillisen kasvun tukemiseksi seuraavina vuosina (3–5 vuotta eteenpäin)?

Ajatuksiani Raamatusta sekä kysymyksiä oman hengellisen elämän hoitamisesta

25. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (1 = Täysin eri mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä)

- Raamattu on tämän ajan ihmisille yhä vieraampi
- Tämän ajan ihmiset ovat kiinnostuneita Raamatusta
- Olen huolestunut siitä, että Raamattu nähdään vain satukirjana
- Ihmisten ennakkokäsityksiä Raamatusta on vaikea muuttaa
- On tärkeää, että kirkon työntekijä on lukenut Raamatun vähintään kertaalleen läpi
- On tärkeää lukea Raamattua päivittäin
- Koen tuntevani Raamatun pääpiirteet hyvin
- On tärkeää kuunnella Jumalan Hengen puhetta Raamatun kautta
- On tärkeää käyttää selitysteoksia Raamattua lukiessaan
- En uskalla opettaa Raamattua, etten opeta sitä väärin
- Raamatun lukeminen ja opettaminen on tärkeä osa kirkon kasvatustyötä
- On tärkeää kannustaa itsenäiseen Raamatun lukemiseen
- Raamatun opettaminen on haastavaa
- Raamattu on minulle tärkeä
- Raamattu on Jumalan puhetta ihmisille
- Raamatussa kerrotut ihmeet ovat todella tapahtuneet
- Haluaisin ymmärtää Raamattua paremmin

26. Miten hoidat omaa henkilökohtaista hengellistä elämääsi työtehtävien Ulkopuolella? (1=Päivittäin, 2=Viikoittain, 3=Kuukausittain, 4=Harvemmin, 5=En koskaan)

- Rukoilen
- Osallistun jumalanpalveluksiin
- Osallistun ehtoolliselle
- Luen Raamattua
- Pyydän Jumalalta siunausta päivääni
- Kuuntelen hengellistä musiikkia
- Luen seurakuntalehtiä tai muita kristillisiä lehtiä
- Luen hengellistä kirjallisuutta

- Kuuntelen hengellisiä Podcasteja
- Seuraan hengellisiä tai uskonnollisia ohjelmia radiosta
- Seuraan hengellisiä tai uskonnollisia ohjelmia TV:stä
- Osallistun seurakunnan piiriin tai pienryhmään
- Osallistun kristillisen järjestön piiriin tai pienryhmään
- Osallistun kirkkokonserttiin tai muuhun hengelliseen musiikkitilaisuuteen
- Mitkä seuraavista ovat sinulla käytössä työssä tai vapaa-ajalla?
- Osallistun seurakuntailtaan tai seuroihin
- Osallistun seurakunnan tai kristillisen järjestön retkelle tai leirille
- Seuraan oman seurakuntani striimattuja tapahtumia
- Seuraan muiden seurakuntien striimattuja tapahtumia
- Seuraan järjestön striimattuja tapahtumia
- Muu, mikä?

27. Mitkä seuraavista ovat sinulla käytössä työssä tai vapaa-ajalla? (1=Usein, 2=Satunnaisesti, 3=EI lainkaan)

- Raamattu 1776
- Raamattu 1933/38
- Raamattu 1992
- Raamattu kansalle 2012
- Selkoraamattu
- Uusi Testamentti 2020
- Ääniraamattu
- Lasten kuvaraamatut
- Holy Bible -sovellus
- Pyhä Raamattu -sovellus
- Lasten Raamattusovellus
- Piplia -sovellus
- Liftari -sovellus
- Domini life -sovellus
- Janoinen lammas -sovellus
- Raamattu kannesta kanteen -sovellus
- Päivän tunnussana
- Muun kielisiä raamatunkäännöksiä, mitä?
- Muuta, mitä?

28. Käytän Raamattua työssäni *

- Kyllä, säännöllisesti
- Jonkin verran
- Satunnaisesti
- En käytä

29. Miksi et käytä Raamattua työssäsi?

- En usko sen sanomaan
- En koe sitä tärkeänä
- Koen, että en osaa käyttää sitä
- Muu syy, mikä?

30. Mikä kannustaisi sinua lisäämään Raamatun käyttöä työssäsi?

31. Tässä erilaisia ideoita Raamatun käyttöön, mitkä näistä ovat jo käytössäsi?
(1=Usein, 2=Satunnaisesti, 3=EI lainkaan)

- Kerron Raamatun kertomuksia
- Opetan käyttämään Raamattua
- Luen Raamattua toisille
- Luen Raamattua yhdessä toisten kanssa (Raamattupiiri)
- Keskustelen Raamatusta
- Näytän Raamattuun liittyviä TV-ohjelmia
- Näytän raamattuaiheisia elokuvia
- Toteutan rastiratoja Raamattuun liittyen
- Toteutan raamattuaiheisia hartauspolkuja
- Käytän tai opastan käyttämään Raamattumaratonia (RLL)
- Pelaamme raamattualiasta
- Pelaamme raamattutietovisoja
- Pelaamme raamattumuistipelejä
- Käytän bibliodraamaa
- Käytän raamattunäytelmiä
- Pelaamme raamattufutista
- Pelaamme Hae minulle –kisaa Raamatun kohdilla
- Tuon raamatunlauseita esille pitämissäni puheissa
- Laitan raamatunlauseita esille tiloihimme
- Jaan raamatunlauseita somepostauksissa
- Käytän Lasten Raamattu –sovellusta
- Käytän värityskuvia Raamatusta
- Muuta, mitä?

32. Olen hankkinut lisä- ja täydennyskoulutusta Raamatun käytöstä ja sen sisällöstä *

- Kyllä
- Ei

33. Mitä Raamattuun liittyvää koulutusta olet hankkinut?

34. Arvioi omaa taitoasi ja valmiuttasi ohjata lapsia, kouluikäisiä, nuoria tai perheitä Raamatun käytön ja sen tulkinnan taidon vahvistumisessa (1=En koe osaavani, 10=Koen osaavani hyvin)

35. Arvioi omaa taitoasi ja valmiuttasi tulkita Raamattua ja kirkon opetusta erilaisilla menetelmillä ja työtavoilla (1=En koe osaavani, 10=Koen osaavani hyvin)

36. Mikä lisäisi Raamatun käyttöä työssäsi nykyistä enemmän?

Seuraavat kysymykset liittyvät näkemyksiisi jumalanpalveluksista

37. Valitse seuraavista vastausvaihtoehto, joka vastaa tilannettasi parhaiten (1=Ei ollenkaan, 5=Erittäin paljon)

- Minulla on mahdollisuuksia vaikuttaa työseurakuntani jumalanpalveluselämään

38. Kuinka merkityksellinen seurakunnan yhteinen jumalanpalvelus on sinulle henkilökohtaisesti? (0=Ei lainkaan merkityksellinen, 10=Erittäin merkityksellinen)

39. Ota kantaa seuraaviin väitteisiin (1=Täysin eri mieltä, 5=Täysin samaa mieltä)

- Jumalanpalvelukseen osallistuminen vahvistaa uskoani
- Jumalanpalveluksen yhteydessä on mahdollisuus seurakuntalaisten keskinäiselle kohtaamiselle
- Jumalanpalveluksen yhteydessä tulisi olla mahdollisuus seurakuntalaisten yhteiselle kohtaamiselle
- Seurakuntalaisilla on mahdollisuus osallistua jumalanpalvelusten suunnitteluun ja toteutukseen
- Seurakuntalaisilla tulisi olla mahdollisuus osallistua jumalanpalvelusten suunnitteluun ja toteutukseen
- Seurakuntalaisilla on mahdollisuus osallistua seurakunnan koko jumalanpalveluselämän suunnitteluun ja kehittämiseen
- Mielestäni seurakuntalaisilla tulee olla mahdollisuus osallistua seurakunnan koko jumalanpalveluselämän suunnitteluun ja kehittämiseen

40. Missä määrin seuraavat asiat jumalanpalveluksessa ovat sellaisia, jotka koet henkilökohtaisesti merkityksellisinä (1=Ei ollenkaan merkityksellinen, 5=Erittäin merkityksellinen)

- Virret ja musiikki
- Saarna ja opetus
- Raamatun sanan kuuleminen
- Hiljentyminen
- Ehtoollinen
- Rukous
- Palvonta ja ylistys
- Yhteys lähimmäisiin ja Jumalaan
- Estetiikka ja taide
- Eri osallistujaryhmille suunnattu oma ohjelma
- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen
- Ihmisten auttaminen lähellä ja kaukana
- Kirkkokahvit

41. Millä tavalla seurakuntalaiset osallistuvat jumalanpalveluselämän toteuttamiseen siinä seurakunnassa, jossa olet töissä?

Seuraavat kysymykset liittyvät sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden kohtaamiseen.

42. Vastaa seuraaviin väittämiin (1=Täysin eri mieltä, 5=Täysin samaa mieltä)

- Sukupuolia on vain kaksi
- Sukupuoli määräytyy vain ihmisen biologian perusteella.
- Voin olettaa henkilön sukupuolen hänen ulkonäkönsä perusteella
- Ajatus siitä, että sukupuolen ja seksuaalisuuden kirjo on moninainen, on uskoni mukainen.
- Ihmisen sukupuoli ei määrittele millaisista asioista hän on kiinnostunut.
- Keskustelu sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta hämmentää lapsia ja nuoria
- Kaikessa kirkon kasvatustyössä on tärkeää ottaa huomioon sukupuoli ja seksuaalisuus sekä niiden moninaisuus
- Minun on helppo keskustella sukupuoleen ja seksuaalisuuteen sekä niiden moninaisuuteen liittyvistä ja kysymyksistä lasten ja nuorten kanssa
- Tiedän, mitä kirkko haluaa minun opettavan näistä teemoista
- Mielestäni seurakuntani tilat sekä leirikeskukset mahdollistavat kaikkien sukupuolien yhdenvertaisen kohtelun
- Leirien majoitusjärjestelyissä pyrin ottamaan huomioon sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden

43. Kohtaatko työssäsi sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta? (0=En ollenkaan, 10=Usein)

44. Voit halutessasi kertoa näihin kohtaamisiin liittyneitä kysymyksiä ja haasteita

45. Vastaa seuraaviin koulutusta koskeviin väittämiin (1=Ei ollenkaan, 2=Vähän, 3=En osaa sanoa, 4=Jonkin verran, 5=Paljon)

- Omiin opintoihini on kuulunut sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviin teemoihin perehtymistä
- Olen käynyt työurani aikana lisäkoulutuksena koulutuksia, joissa on käsitelty sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä teemoja
- Olen perehtynyt työni ulkopuolella sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviin teemoihin
- Olen toivonut saavani enemmän lisäkoulutusta sukupuolen ja seksuaalisuuden teemoihin liittyen, mutta siihen ei ole ollut mahdollisuutta

46. Vastaa seuraaviin väittämiin, jotka liittyvät seurakuntaasi. Mielestäni seurakunnassamme...

- ...tunnistetaan syrjivä puhe ja käytös
- ...puututaan syrjivään puheeseen ja käytökseen
- ...käytetään sellaisia termejä, joilla pystytään huomioimaan kaikki
- ...on laadittu yhdenvertaisuussuunnitelma
- ...yhdenvertaisuussuunnitelma koskee myös asiakkaita
- ...noudatetaan turvallisemman tilan periaatteita
- ...noudatetaan syrjinnästä vapaan tilan ohjeita

Seuraavat kysymykset liittyvät työhön kouluikäisten parissa. Kouluikäisillä tässä tarkoitetaan 7–14-vuotiaita.

47. Osallistutko kouluikäisten parissa tehtävään työhön? *

- Kyllä
- Ei

48. Vastaatko seurakuntasi kouluikäisten parissa tehtävästä työstä? *

- Kyllä
- Kyllä, yhdessä tiimini kanssa
- Ei

49. Seurakuntasi järjestämä kouluikäisten toiminta tavoittaa (1= ei juuri lainkaan, 2= heikosti, 3= hyvin, 4= erinomaisesti, 5 = en osaa sanoa)

- 7–8-vuotiaita
- 9–10-vuotiaita
- 11–12-vuotiaita
- 13–14-vuotiaita

50. Onko seurakunnassasi toimintaa, joka on suunnattu erityisesti 11–14-vuotiaille?

51. Mitä erilaisia toimintamuotoja seurakunnassasi on ollut käytössä viimeisen vuoden aikana kouluikäisten parissa tehtävässä työssä?

- Kerhoja, jotka kestävät koko syys- ja kevätkauden
- Kerhoja, jotka kestävät vähemmän aikaa kuin koko kauden
- Kursseja (esim. 2–6 krt kokonaisuus)
- Koko päivän retkiä
- Iltaretkiä
- Yksittäisiä tapahtumailtoja
- Yö kirkossa-tapahtumia
- Kymppisynttäreitä
- Päiväleirejä
- Kouluvierailuja
- Päivänavauksia
- Koulupäivystyksiä
- Leirejä
- Toimintaa sosiaalisen median kautta, kerro mitä?
- Muuta, mitä?

52. Miten näet korona-ajan vaikuttaneen kouluikäisten toimintaan seurakunnassasi?

53. Kuinka monta kerhonohjaajaa seurakunnassasi toimii tällä hetkellä?

54. Onko seurakunnassasi kouluikäisille suunnattua sellaista toimintaa

- Joka on tarkoitettu koko kouluikäisen perheelle. Mitä?
- Johon kouluikäinen voi osallistua yhdessä vanhemman kanssa (ns. Vanhempi ja lapsi- toimintaa). Mitä?

- Joka on tarkoitettu kouluikäiselle oman kumminsa kanssa. Mitä?
- Ei mitään näistä

55. Miten kouluikäisten toimintaa markkinoidaan seurakunnassasi?

- koko seurakunnan yhteisessä postitettavassa esitteessä
- kouluikäisille kohdistetuilla postitettavilla mainoksilla/esitteellä
- eri ikäluokille kohdistetuilla kirjeillä
- koulujen ilmoitustaululla
- kouluissa jaettavilla mainoksilla
- päivänavausten yhteydessä
- kouluvierailujen yhteydessä
- Wilman kautta
- sosiaalisen median kanavissa
- erillisillä sähköposteilla huoltajille
- verkostojen ja yhteistyökumppaneiden kautta
- jakamalla omissa tapahtumissa erillisiä mainoksia
- kertomalla tulevista tapahtumista suullisesti eri tilanteissa/tapahtumissa
- paikallislehdissä
- seurakunnan omassa lehdessä
- muuten, miten?

56. Mitkä ovat kouluikäisten parissa tehtävän työn painopisteet oman työsi näkökulmasta? Valitse kolme tärkeintä.

- Antaa lapsille virikkeitä
- Antaa lapsille harrastusmahdollisuuksia
- Hyväksyä ja ottaa mukaan nekin, jotka muuten jäävät ulkopuolelle
- Ylläpitää positiivista suhtautumista elämään ja tulevaisuuteen
- Ohjata lapsia vastuun kantamiseen, toisten huomioimiseen ja auttamiseen
- Tehdä lapsille tutuksi Raamatun kertomuksia ja kertoa heille Jumalasta
- Antaa tilaa luovuudelle
- Antaa mahdollisuus ihmissuhdetaitojen harjoitteluun
- Jotain muuta, mitä?

57. Kuinka paljon huomiota kouluikäisten parissa tehtävän työn suunnitteluvaiheessa seuraavia asioita? (1=erittäin paljon, 2=paljon, 3=jonkin verran, 4=hyvin vähän, 5=en lainkaan)

- LAVA (lapsivaikutusten arviointi)
- pedagogiset lähtökohdat
- kristillisen tradition välittäminen
- työlle asetetut tavoitteet
- turvallisuusnäkökulmat
- yhteisöllisyys
- sukupuolisensitiivisyys
- kulttuurierot
- erityislasten tarpeet
- yhteiskunnassa pinnalla olevat asiat
- työn kohderyhmän kulloisetkin kiinnostuksen kohteet
- Polku-toimintamalli (vauvasta aikuiseksi kirkon yhteydessä)

- lapsilta saatu palaute
- perheiltä saatu palaute
- työntekijöiden palaute
- omat mielenkiinnon kohteet
- työyhteisön näkökulma
- budjettiraamit
- henkilöresurssit
- käytävissä olevat tilat
- yhteistyökumppanit
- kaikkien halukkaiden mahdollisuus osallistua
- kirkkoon kuulumattomat

58. Mitä sosiaalisen median kanavia käytät työssäsi kouluikäisten parissa? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto. *

- en mitään
- Facebook
- Instagram
- Snapchat
- Twitter
- TikTok
- WhatsApp
- YouTube
- Muu, mikä?

59. Kouluikäisille suunnatun somesisällön tuottamisessa...

- kouluikäiset osallistuvat sisällön tuottamiseen kanssani.
- tuotan sisältöä kouluikäisten näkökulmasta.
- kysyn kouluikäisiltä, mitä someen laitan.
- tuotan sisältöä yksin tai kollegani kanssa.

60. Minkälaista kouluikäisten parissa tehtävä työ olisi, jos sinulla olisi valta ja resurssit tehdä sitä juuri niin, kuin itse haluat?

Seuraavat kysymykset liittyvät peruskoulun kanssa tehtävään yhteistyöhön.

61. Työni sisältää peruskoulujen kanssa tehtävää yhteistyötä *

- Kyllä
- Jonkin verran
- Ei

62. Mitä toimintaa seurakunnassasi on yhteistyössä koulujen kanssa?

- Koulujumalanpalveluksia
- Oppitunteja koulun tiloissa
- Oppituntivierailuja seurakunnan tiloihin
- Materiaalin tuottamista opetuksen tueksi
- Välituntipäivystyksiä
- Oppilashuollollista yhteistyötä

- Kriisiapua
- Päivänavauksia
- Koulukinkereitä
- Retkiä
- Ryhmytystä
- Kerhotoimintaa
- Leirikouluja
- Koulun henkilökunnan virkistäytymistä
- Täydennyskoulutusta
- Muuta, mitä?

63. Olisiko jokin yhteistyömuoto mielestäsi syytä lopettaa?

- Kyllä. Mikä ja miksi?
- Ei
- En osaa sanoa

64. Kuinka usein seurakuntasi on keskimäärin kontaktissa yksittäiseen kouluun?

- Muutaman kerran vuodessa
- Noin kerran kuussa
- Lähes joka viikko
- 1–2 krt viikossa
- Päivittäin
- En osaa sanoa

65. Tekeekö seurakuntasi kouluyhteistyötä yhdessä muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa?

- Kyllä. Minkä yhteisön kanssa ja minkälaista?
- Ei
- En osaa sanoa

66. Vastaa seuraaviin väittämiin asenteista ja yhteistyön toimivuudesta (1 = Täysin eri mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä)

- Kasvatuksen työntekijät seurakunnassamme ovat motivoituneita ja innostuneita kouluyhteistyöstä
- Kouluyhteistyön toteutuksiin osallistuu seurakunnassamme mielellään myös muita kuin kasvatuksen työntekijöitä
- Seurakuntamme päättäjät arvostavat kouluyhteistyötä ja siihen on osoitettu riittävästi budjettivaroja
- Yhteistyö koulujen kanssa on tärkeä osa seurakunnan toimintaa myös tulevaisuudessa
- Uskontojen moninaisuus on rikastanut yhteistyötä
- Uskontojen moninaisuuden äärellä oma ammatillinen osaaminen ei tunnu riittävältä
- Negatiiviset asenteet kirkkoa kohtaan ovat vaikeuttaneet yhteistyötä
- Osaan huomioda puheissani oppilaiden erilaiset katsomukset
- Tiedonkulku seurakunnan ja koulujen välillä toimii hyvin

- Koulujen kanssa tehtävä yhteistyö on pääasiassa seurakunnan tuottamaa palvelua
- Opettajat suhtautuvat seurakuntaan mieluisana yhteistyötahona
- Rehtorit suhtautuvat seurakuntaan mieluisana yhteistyötahona
- Toiminnasta kerätään systemaattisesti palautetta
- Oppilaat saavat myös itse vaikuttaa koulu yhteistyön toimintamuotoihin
- Yhteistyön muotoja pystytään tarvittaessa muuttamaan joustavasti ja ketterästi

KORIMALLI

Seurakunnan ja kunnan välisen yhteistyön apuvälineeksi on kehitetty nk. kumppanuuden korit.

KORI 1 - Yleissivistävä opetus: ei sisällä uskonnonharjoittamista, seurakunta yhteistyökumppanina ja oppimisympäristönä

KORI 2 - Perinteiset juhlat: osa suomalaista kulttuuria, ei uskonnon harjoittamista, seurakunta kutsuvieraana

KORI 3 – Uskonnolliset tilaisuudet: uskonnon harjoittamista, yhdessä suunnitellen ja osallistuminen on vapaaehtoista

KORI 4 – Kasvu ja hyvinvointi: yhteisölähtöistä kumppanuutta, uskontojen ja katsomusten moninaisuutta kunnioittaen

67. Onko korimallia hyödynnetty seurakunnassasi koulu yhteistyön jäsentämisessä? *

- Kyllä. Kerro lyhyesti omin sanoin, minkälaisia havaintoja olet tehnyt korimallin käytöstä?
- Ei
- En osaa sanoa

68. Vastaa muutamiin väittämiin liittyen korimallin käytettävyyteen

(1 = Täysin eri mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä)

- Korimalli auttaa seurakunnan työntekijää hahmottamaan koulu yhteistyön mahdollisuuksia ja rajoja
- Korimalli on tuttu opettajille
- Korimalli on toimiva apuväline, kun seurakunnan toiminnasta tiedotetaan oppilaiden koteihin
- Oppilaiden kodeissa ollaan tietoisia seurakunnan vaihtuvasta roolista eri yhteistyökorien toiminnoissa
- Korimalli on kaventanut seurakunnan roolia koulu yhteistyössä

69. Onko seurakunnan ja kunnan välillä tehty kirjallinen yhteistyösopimus? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

70. Olen ollut osallisena paikallissopimuksen laatimisessa*

- Kyllä
- Ei

71. Mitä mallia olette paikallissopimuksessanne käyttäneet?

- Kirkkohallituksen ABC-sopimusmallia (A = yleissuunnitelma, B = toimintasuunnitelma, C = vuosikello)
- Kunnan omaa sopimus pohjaa
- Itse tehtyä mallia
- En osaa sanoa

72. Kuvaile omin sanoin prosessia, kuinka paikallissopimus teillä on laadittu.

- Ketkä sen laatimiseen osallistuvat?
- Miten osallisia kuullaan?
- Kuinka usein sopimus päivitetään?

73. Kuvaile korona-ajan mukanaan tuomia muutoksia kouluyhteistyössä.

- Mitä uusia toimintamalleja koulujen kanssa on seurakunnassasi otettu käyttöön / kehitetty korona-aikana?
- Entä mitä vanhaa on jätetty pois?
- Millä tavoin arvelet korona-ajan muuttaneen kouluyhteistyönmuotoja pysyvästi?

74. Yhteistyö koulujen kanssa on korona-aikana määrällisesti mielestäni

- Lisääntynyt
- Pysynyt samana
- Vähentynyt
- En osaa sanoa

75. Lämmin kiitos, että jaksoit tänne asti! Antamasi tieto on hyvin arvokasta. Onko vielä jotain mitä haluat sanoa?